

Pisanje oblika i posvojnih pridjeva od stranih općih riječi i imena

Dragičević, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:968920>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Sociologija

Ena Dragičević
Pisanje oblika i posvojnih pridjeva od općih riječi i imena
Završni rad

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Odsjek za Hrvatski jezik i književnost
Preddiplomski studij Hrvatski jezik i književnost i Sociologija

Ena Dragičević

Pisanje oblika i posvojnih pridjeva od općih riječi i imena

Završni rad

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

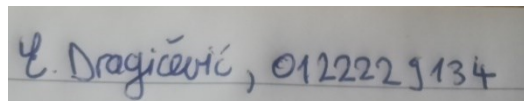
Mentorica: doc. dr. sc. Ana Mikić Čolić

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravila te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni. Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasna da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 1. rujna 2021.

U. Dragičević, 0122225134

Sadržaj

1. UVOD	1
2. JEZIČNO POSUĐIVANJE.....	2
2.1. Jezično posuđivanje kroz povijest	4
2.2. Posuđivanje prema jeziku iz kojeg posuđenice potječu	8
2.3. Posuđenice prema stupnju uklopljenosti	9
2.4. Anglizmi u hrvatskom jeziku	11
2.5. Prilagodba posuđenica	12
2.6. Hrvatski jezik kao jezik davalac	13
3. JEZIK I NORME	15
3.1. Normativni priručnici	15
3.2. Purizam i jezična kultura	17
4. OPĆE IMENICE IZ STRANIH JEZIKA	20
5. VLASTITA IMENA IZ STRANIH JEZIKA.....	22
5.1. Antroponomastika	22
5.1.1. Sklonidba imena	23
5.1.2. Umetanje glasa <i>j</i>	26
5.2. Toponomastika	28
5.3. Etnici.....	29
6. Preuzimanje pridjeva.....	30
6.1.1. Posvojni pridjevi	30
6.1.2. Odnosni pridjevi.....	32
7. ANKETNO ISTRAŽIVANJE.....	34
7.1. Opis metodologije i ciljevi	34
7.2. Rezultati.....	34
8. ZAKLJUČAK	37
9. LITERATURA.....	38

SAŽETAK

U radu je riječ o pisanju vlastitih stranih imena u hrvatskom jeziku te pisanju posvojnih oblika od tih imena. Definirat će se i opisati jezično posuđivanje, kako i zašto do njega dolazi te navesti kratka povijest i osnovna načela, a zatim se fokusirati na prilagodbu posuđenica. Definirat će se glavni pojmovi vezani uz standardni jezik i norme, normiranje posuđenica te će se objasniti povezanost jezičnog purizma i jezičnog posuđivanja. Prvo će se opisati kako opće strane riječi ulaze u hrvatski jezik, kako se prilagođuju hrvatskom jezičnom sustavu te, naposljetku, kako su prikazane u različitim pravopisima. Zatim će se govoriti o vlastitim imenima, u kojem obliku ulaze u hrvatski jezik i koje su njihove posebitosti. Zasebno će se govoriti o imenima ljudi i mjesta, zatim o njihovoj sklonidbi i poteškoćama na koje se nailazi u prilagođavanju. Opisat će se razlike između nekoliko aktualnih pravopisa te pravopisnog priručnika u pogledu sklonidbe osobnih imena. Navest će se glavne nedoumice, posebno umetanje glasa j. Zatim će biti riječ o preuzimanju pridjeva u hrvatski jezik te kolebanja oko pisanja posvojnih i odnosnih pridjeva nastalih od vlastitih imena. U posljednjem dijelu bit će prikazani rezultati ankete vezane uz umetanje glasa j u osobnim imenima.

KLJUČNE RIJEČI: jezično posuđivanje, prilagodba posuđenica, umetanje glasa j, strane riječi, sklonidba imenica

1. UVOD

Posuđenice su danas jedan od središnjih predmeta proučavanja brojnih jezikoslovcima. Strane riječi sve češće ulaze u hrvatski jezik, a to se ne može kontrolirati, posebno u današnjem svijetu koji je posve umrežen i globaliziran. Različita su stajališta o posuđenicama, neki u njima vide veliki problem koji napada sustav, drugi smatraju da u pravoj mjeri samo obogaćuju hrvatski jezik. Ipak, vidljivo je da se nisu sve riječi najbolje prilagodile hrvatskom sustavu te da postoje brojna previranja i brojna kolebanja u pisanju pojedinih riječi. Rad će se fokusirati na to kako su vlastita imena prikaza u različitim pravopisima. Kao osnovna literatura korišteni su pravopisi Instituta za jezik i jezikoslovlje (2021), Matice hrvatske (2007), Babić-Moguš pravopis (2011), Babić-Ham-Moguš pravopis (2012), „Pregled povijesti, gramatike i pravopisa“ Ante Bičanića i skupine autora te „Pravopisni priručnik“ Ljiljane Jojić (2004). Pomoću njih prikazano je što pravopisi kažu o stranim imenima, a prikazane su i neke razlike među njihovim stajalištima i interpretacijama.

2. JEZIČNO POSUĐIVANJE

Jezično je posuđivanje svako preuzimanje neke jezične jedinice iz jednog jezika u drugi, a sve jedinice posuđene iz drugih jezika nazivaju se posuđenicama (Samardžija 1995: 45). Situacija u kojoj se dva jezika nađu u kontaktu najčešće rezultira leksičkim posuđivanjem. Gramatika i izgovor čine zatvorene sustave koji nisu u stanju primiti toliko stranih elemenata (Filipović 1986: 25). Jezično je posuđivanje lingvistički fenomen, a proučavanje tog fenomena ide ukorak s poviješću razvoja jednog jezika. Nema naroda koji je uspio u potpunosti razviti autohtonu kulturu bez doticaja s drugim narodima. Tako je i svaki jezik dolazio u kontakt s drugim jezicima koji su na neki način utjecali na njega, koliko god malim se taj utjecaj nekada činio (Dabo-Denegri 1998: 439).

Posuđivanje među jezicima staro je koliko i sam ljudski jezik. Ljudi su oduvijek živjeli u međusobnoj blizini i to je utjecalo na ispreplitanje njihovih kultura, uključujući i jezike. Svaka jezična zajednica posuđuje od svojih susjeda (Skelin Horvat 2004; 93). Istraživanja leksičkog fonda pojedinih jezika pokazala su da ne postoji gotovo ni jedan jezik koji nije bio u dodiru s drugim jezicima. Različite su okolnosti dovele do utjecaja različitih jezika. Kroz povijest bili su važni vojni pohodi i kolonizacija, zatim višenacionalne države, društvene i ekonomske migracije i sl. Obrazovanje je također bio važan čimbenik za širenje kontakta; širenjem kršćanstva latinski se često učio kao prvi jezik u školama. Također, jezični se kontakti ostvaruju i širenjem znanstvenih spoznaja, tehnoloških otkrića te kulturnom i civilizacijskom razmjenom (Turk 2013: 15-16). Poput govornika drugih jezika, i govornici hrvatskog od samih se početaka bili u prilici upoznati se sa stranim jezicima.

Razlozi posuđivanja ovise o različitim društvenim čimbenicima i kontaktnim situacijama. U slučaju kad govornici nisu u neposrednom dodiru, leksičko je posuđivanje većinom motivirano potrebom za imenovanjem novih pojmova. U takvom se posuđivanju najčešće popunjavaju leksičke praznine ili uvode naglašenije razlike u značenju koje nije pristuno u domaćim riječima (Turk 2013: 37). One posuđenice koje su potrebne hrvatskom jeziku, jer se značenjem ne podudaraju sasvim sa njima pridurženim hrvatskim leksemima, doprinose jasnoći značenjskih granica unutar hrvatskoga leksičkoga sustava. Tako se značenje posuđenica *čorba*, *intervju*, *repertoar* i *start* ne može potpuno obuhvatiti hrvatskim riječima *juha*, *razgovor*, *raspored* i *početak* (Samardžija, 1995 45).

One riječi s manjom uporabom često se zaboravljaju ili zamjenjuju, a zamijeniti se mogu posuđivanjem. Također, afektivno obilježene riječi s vremenom gube afektivnost, stoga se trebaju zamijeniti onom posuđenicom koja će nositi afektivni naboj. Posuđivanje može proizlaziti i iz potrebe za sinonimima, koji omogućavaju izbor i funkcionalno raslojavanje (Turk 2013: 37).

Kada je posuđivanje vezano uz popunjavanje leksičkih praznina ili dodavanje značenja, odnosno promjene u jeziku, riječ je o posuđivanju iz unutarjezičnih razloga. Takvo je posuđivanje u jeziku staro i prisutno od samih početaka, ali još je veći broj izvanjezičnih promjena koje stvaraju potrebe za posuđenicama. One su u vezi s društvenom naravi jezika i sastavni su dio društvenog konteksta jezika. Neki od glavnih izvanjezičnih razloga jesu političke, gospodarske, kulturne te znanstveno-tehničke veze govornika dvaju (ili više) jezika (Samardžija 1995: 46).

Još jedan od razloga posuđivanja jest ugled određenog jezika u nekom razdoblju. Govornici se često razmeću uvođenjem riječi iz tzv. *prestižnih jezika*. U doba renesanse prestižnim jezikom smatrao se talijanski i on je tako utjecao na mnoge druge jezike. U 17. i 18. stoljeću europski su jezici riječi najčešće posuđivali iz klasičnih jezika, a u 19. stoljeću tu je ulogu imao francuski. Danas taj status prestižnog jezika gotovo u potpunosti pripada engleskom (Turk 2013: 36).

Postoji i primjeri kada je situacija obrnuta, odnosno kada dolazi do *negativnog prestiža*. Neki jezici, ili govornici tih jezika, u ostalim se područjima mogu promatrati s omalovažavanjem. To može dovesti do preuzimanja elemenata iz tih jezika i smještanja elemenata u niže stilske registre jezika koji ih preuzme. Primjerice, preuzeti elementi mogu poslužiti kao psovka ili oblik pogrdnog obraćanja. U primjeru hrvatskog jezika, takav status imaju albanski i romski jezik. Iz albanskog dolaze posuđenice kao što su *kinta* i *kopile*, a iz romskog posuđenice *dasa*, *lova*, *džukela*, *gedžovan*, *šorati* i *giljati*. Riječi koje se tako posuđuju većinom ostaju stilski obilježene i teško se probiju u neutralni jezični stil (Međeral 2016: 9).

Da bi moglo doći do jezičnog posuđivanja, mora se uspostaviti veza između dvaju jezika. Pritom će onaj jezik iz kojeg se posuđuje biti jezik davalac, a onaj koji posuđuje bit će jezik primalac (Samardžija 1995: 46). Elementi iz jezika davaoca mogu prelaziti u jezik primalac na tri načina: direktnim preuzimanjem, posuđivanjem preko jezika posrednika te kružnim posuđivanjem (Skelin Horvat 2004; 94).

Direktno ili izravno posuđivanje jest ono u kojemu jezik primalac preuzima posuđenicu izravno iz jezika davaoca bez posrednika. Brojni su leksemi u hrvatski jezik ušli i preko jezika posrednika. Nije riječ samo o jezicima s kojima je hrvatski bio u neposrednom dodiru, već i o onima s kojima nikada nije bio ni u kakvom odnosu. Iz tog se razloga u hrvatskom može naći tatarska riječi *kefir* te japanski *bonsai*, kao i riječ *bumerang*, koja dolazi od australskih domorodaca. Važnost jezika posrednika nije isključivo u posuđenicama, preko njih je hrvatska kultura uspostavljala veze s ostalima, stoga se jezici posrednici mogu smatrati i kulturnim i civilizacijskim posrednicima (Samardžija 1995: 47). Kružno posuđivanje predstavlja posuđivanje u kojemu je neka riječ posuđena iz jednoga jezika u drugi, a tamo mijenja značenje te se onda u tome obliku vraća u prvi jezik. Primjer takvog posuđivanja jest riječ *gospoda*, koja je iz južnoslavenskih jezika posuđena u mađarski, a ondje je promijenila oblik u *gazda* („gospodar; vlasnik poljoprivrednoga imanja“) te se u tome novom značenju vratila u hrvatski jezik (Međeral, 2006: 5). Kružno je posuđivanje često između jezika čiji dodiri traju dugo te su pritom oba jezika naizmjenično u ulozi jezika davaoca i jezika primaoca. Primjeri kružnog posuđivanja u hrvatskom jeziku najčešće su vezani uz hrvatsko-mađarske jezične dodire. Hrvatski dijalektizmi *akov* i *astal* preuzeti su iz mađarskog jezika, a mađarske su riječi slavenske posuđenice *okov6* i *stol6*. Leksem kravata može se u hrvatskom jeziku promatrati kao povratana posuđenica s obzirom na to da je francuski leksem *cravatte* nasato od riječi *Hrvat* (Samardžija 1995: 47-48).

2.1. Jezično posuđivanje kroz povijest

Sustavnija proučavanja jezičnih dodira započinju u 18. stoljeću s napretkom leksikografije, kada se pri prikupljanju leksičke građe pojavilo pitanje posuđenica. U 19. st. u lingvistici prevladava povijesno-poredbeni pristup u proučavanju jezičnih fenomena. Intenzivno se istraživao razvoj različitih jezičnih porodica, a sličnost pojedinih europskih jezika objašnjavala se negdašnjim jedinstvom tih jezika. Zadatak komparatista bio je ispitati evoluciju jezičnih oblika. U okviru tog pristupa Franz Bopp proučavanjem je sanskrt utemeljio poredbenu lingvistiku. U radovima komparatista Franza Boppa i Jakoba Grimma artikulirana je teorija miješanja jezika i miješanih jezika. O teoriji jezičnog miješanja i miješanim jezicima među jezikoslovcima je došlo do podijeljenih mišljenja, koja se mogu svrstati u tri skupine: miješani jezici ne postoje, miješani jezici postoje i svi su jezici miješani. Rasmus Kristian Rask, August Schleider i Max Muller osporavali su teoriju miješanih jezika, jer su smatrali da se međujezični utjecaji mogu ostvariti

samo na leksičkoj razini, a gramatička razina ne podliježe vanjskim utjecajima. August Schleider, predstavnik biološkog naturalizama, odbija njihovo postojanje, ali uviđa mogućnost da osim leksičkog posuđivanja postoje i glasovne sličnosti među jezicima. On je širenje jezičnih inovacija iz jednog jezika u drugi objašnjavao pravilnim grananjem u obliku stabla (Turk 2013: 18).

Njegova misao o nepostojanju miješanih jezika proizlazi iz njegova stajališta o biti jezika. Za njega jezik predstavlja prirodni organizam koji čini jedinstvo (Filipović, 1986: 19). Schleicherova teorija naišla je na brojne kritike, a među prvima se javlja Johannes Schmidt koji je tvrdio da se jezične inovacije nastale u jednoj sredini ne šire grananjem, već su slične kretanju vodenih valova, stoga je ta nova teorija prozvana teorijom valova. Njezini predstavnici smatraju da postoji neprekinuta veza među srodnim jezicima u kojima neka jezična značajka može biti posljedica utjecaja susjednih jezika.

Schleicherove je ideje zastupao i Max Muller, koji smatra da bi postojanje miješanih jezika značilo prijetnju samoj poredbenoj metodi. On također priznaje mogućnost leksičkog posuđivanja, ali otklanja mogućnost gramatičkog utjecaja jednog jezika na drugi. Jezično je posuđivanje različito zastupljeno kod morfoloških vrsta riječi: posuđuju se imenice, rjeđe glagoli, još manje pridjevi (Turk 2013: 19).

Posljednja dva desetljeća 19. stoljeća obilježili su mladogramatičari. Oni su prikupili i sistematizirali veliku jezičnu građu o raznim jezicima i tako širili ideje o miješanju jezika. Mladogramatičar Hermann Paul govori o tome da je miješanje posljedica utjecaja jednog jezika na drugi. Taj utjecaj ovisi o intenzitetu kontakta jednog naroda s drugim, ovisi o migracijama većih skupina te o kolonizaciji i pisanim tekstovima. Isticao je kako naziv *miješanje* ne treba krivo shvaćati, kao da je moguće miješati dva ili više jezika u jednakoj količini (Turk 2013: 19). Paul utvrđuje načela jezičnog posuđivanja. Prvo načelo odnosi se na to da jedan jezik utječe na drugi ako drugi prima njegovu građu i ako se njegova vlastita građa oblikuje prema stranim uzorima. Drugo načelo ističe kako posuđivanje može biti rezultat potrebe ili mode. Unutar jezičnog posuđivanja govori o glasovnoj supstituciji i promjenama značenja kroz koje prolaze strane riječi na svom putu do posuđenica. Često se značenje posuđenice mijenja u jeziku primaocu (Filipović, 1986: 23).

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća javlja se nekoliko lingvističkih škola koje su svoja stajališta temeljila na kritikama mladogramatičara. Kao reakcija na mladogramatičarski prisup među prvima

se javljaju predstavnici škole *Riječi i stvari* koji su pokrenuli i istoimeni časopis. Ta je škola nazvana po tome što su njezini predstavnici polazili od postavke da se riječi ne proučavaju same za sebe, tj. samo na jezičnoj razini, već da ih je potrebno proučavati zajedno sa svim stvarima koje se tim riječim označavaju. To se stajalište dokazuje i time što se riječi iz drugih jezika ne primaju samo po sebi, već zajedno s određenim stvarima i zbog tih stvari (Turk 2013: 20).

Predstavnik te škole, Hugo Schuchardt, ne slaže se s tvrdnjama da nema miješanih jezika nego ističe da skoro pa nema jezika koji nije miješan. Schuchardt je izradio mjerila koja moraju biti ispunjena da bi se neki jezik mogao smatrati miješanim. U takvom jeziku mora biti velik broj stranih riječi i one se koriste umjesto domaćih. U miješanim su jezicima osim imenica posuđeni brojevi i morfološki oblici koji se inače ne posuđuju. Smatra da nema kulturnog jezika bez usvojenih elemenata iz drugog jezika. Ernst Windisch je, kao i Schuchardt, polazio od stajališta da se svako jezično miješanje u nekoj mjeri temelji na dvojezičnosti. Ustanovio je da naučeni strani jezik ne postaje miješani, već to postaje vlastiti jezik jenog naroda pod utjecajem stranog jezika (Filipović, 1986: 20).

Američki lingvist W.D. Whitney polazi od stajališta da se mogu posuđivati ne samo pojedine riječi nego da se i čitav jezik jednog naroda može prenijeti na drugi, posebno ako je to potrebno radi razumijevanja. On je došao do važnog zaključka da kada govornici jezika *A* i jezika *B* dođu u kontakt u jednoj zajednici, ne stapaju se u novi jezik *AB*, već jedno vrijeme oba čuvaju svoj identitet, iako se svaki od njih djelomično modificira preuzimajući ponešto materijala od drugog (Filipović, 1986: 19).

Povezano s teorijom miješanja jezika od kraja 19. I početkom 20. stoljeća govori se o teoriji supstrata. Graziadio Isaia Ascoli utemeljio je teoriju supstrata u proučavanju romanskih jezika. Ta je teorija imala brojne pobornike, među kojima i Antoinea Meilleta. Za označavanje suprotnog fenomena koristi se pojam superstrat, a naziv je prvi put upotrijebio Walter von Wartburg. Najčešće se događa da dva jezika žive usporedno i da jedan ne apsorbira drugog, a tada se govori o adstratu. Rasprava o miješanim jezicima nastavila se i u prvim desetljećima 20. stoljeća. Jean Baudouin de Courtenay tvrdi da ne postoji ni jedan „čisti“ jezik. Njegova raščlamba miješanih jezika prethodni kasnijoj spoznaji o kontaktnim jezicima. Slično misli i Nikolaj Sergejevič Trubeckoj stvarajući pojam jezičnog saveza koji se odnosi na konvergentni razvoj genetski različitih jezika (Turk 2013: 22-23).

20. stoljeće obilježio je Ferdinand de Saussure, strukturalist koji uvodi dihotomiju jezika i govora te sinkronije i dijakronije. Jezik predstavlja sustav međusobno povezanih znakova koje treba proučavati na sinkronijskoj razini. Shvaćajući jezik kao sustav u kojem je sve povezano, svaka se promjena u jednom dijelu sustava odražava na cijeli sustav. Jezik se promatra kao struktura sa zakonitostima koje treba opisati, a jezično se posuđivanje smatra vanjskim fenomenom koji je važan za povijest jezika, ali nije relevantan unutar sinkronijski promatranog sustava. Posuđenice su same po sebi slučajne i kao takve pripadaju govoru, a ne jeziku.

Naziv miješanje jezika i miješani jezik počinju se napuštati i zamjenjivati nazivima jezično posuđivanje. Antoine Meillet tvrdi da naziv miješani jezik nije pogodan jer bi se time moglo podrazumijevati da bi jedan sličan jezik mogao nastati iz mješavine dvaju jezika koji se postave u jednake uvjete i da se ne bi moglo reći je li neki jezik nastavak jednoga ili drugog jezika (Turk 2013: 24).

Ideje Praške škole prihvatili su američki strukturalisti Franz Boas i Edward Sapir, pripadnici deskriptivne lingvistike. Posuđivanje riječi uvelike je vezano za kulturno posuđivanje. Edward Sapir govori o posuđivanju kao najjednostavnijem obliku utjecaja jednog jezika na drugi. Leonard Bloomfield govori o tri tipa jezičnog posuđivanja, a to su: kulturno posuđivanje, intimno posuđivanje i dijalektno posuđivanje.

Iako zanimanje za jezične dodire ima dugu povijest, suvremena je lingvistika jezičnih dodira ili kontaktna lingvistika konstruirana tek polovicom 20. st, a njezinim se utemeljiteljima smatraju Einar Haugen i Uriel Weinreich. Haugen upozorava na slabost naziva miješanje ili hibridni jezici jer to implicira na to da postoje „čisti“ jezici. Umjesto miješanja predlaže posuđivanje. Smatra da su u procesu jezičnog posuđivanja moguća dva postupka: importacija i supstitucija te tako razlikuje posuđenice u kojima dolazi do morfemske importacije bez supstitucije, hibridne posuđenice u kojima dolazi do morfemske supstitucije i do importacije te prevedenice koje pokazuju morfemsku supstituciju bez importacije. Govori i o prebacivanju kodova kao pojmu koji označava korištenje oblika iz dvaju jezika (Turk 2013: 26).

Radovi Haugena i Weinreicha uspostavili su temelje suvremene kontaktne lingvistike. U Hrvatskoj je teoriju jezika u kontaktu znanstveno utemeljio Rudolf Filipović nadograđujući svoju koncepciju na radovima Haugena i Weinreicha. Jezično posuđivanje analizira na fonološkoj, morfološkoj i semantičkoj razini. Razvio je hrvatsku kontaktološku terminologiju i uveo inovaciju razlikovanja primarne od sekundarne adaptacije. Pod pojmom primarne adaptacije razumijeva adaptaciju

posuđenice u sustavu jezika primaoca, a pod sekundarnom sve promjene na posuđenici na različitim razinama. Filipović uvodi transfonemizaciju s tri stupnja (nulta, kompromisna i slobodna) i transmorfemizaciju, također s tri stupnja (nulta, djelomična i potpuna) . Suvremenu kontaktnu lingvistiku karakterizira izrazita interdisciplinarnost (Turk 2013: 27) .

Sociološki pristup proučavanja jezičnih dodira sve je prisutniji. O odnosima jezika i društva postoje različita stajališta. Prema Sapir-Whorfovoj hipotezi jezične razlike vode razlikama u percepciji svijeta. Problematika jezičnog posuđivanja sve više postaje predmetom proučavanja kognitivne lingvistike koja se sve više okreće jezičnoj uporabi. Za razliku od tradicionalnog pristupa u kojem se na jezik gledalo kao na zatvoren slijed leksičkih jedinica i gramatičkih pravila, u kognitivno usmjerenim pristupima, koje su provodili Langacker i Lakoff, jezični se sustav sastoji od simboličnih jedinica koje su konvencionirani jezični znakovi (Turk 2013: 28).

2.2. Posuđivanje prema jeziku iz kojeg posuđenice potječu

Prema jeziku iz kojeg potječu, posuđenice imaju svoje posebne nazive. Posuđenice iz latinskog jesu latinizmi, iz grčkog grecizmi, iz njemačkog germanizmi, iz mađarskog – hungarizmi, iz ruskog rusizmi, iz engleskog anglizmi, iz španjorskog hispanizmi, iz češkog bohemizmi, itd. Posuđenice iz turskog, arapskog i perzijskog jezika zajednički se nazivaju orijentalizmima, a posuđenice iz romanskih jezika romanizmima (Samardžija 1995: 49).

Mnoge se posuđenice po svojim značajkama razvrstavaju u posebne skupine. Posuđenice koje u više jezika imaju osnovno značenje i u osnovi isti izraz nazivaju se internacionalizmima. Internacionalizmi većinom ili potječu ili imaju korijen iz klasičnih jezika; grčkog i latinskog. Dio je nastao u novije doba jer nazivi novijih tehničkih i znanstvenih postignuća imaju u svojoj osnovi grčku ili latinsku riječ, a ponekad i obje, kao što je u primjerima *automobil* i *televizija*. Neki internacionalizmi dolaze i iz živih jezika poput njemačkog i talijanskog. Najbolji primjer za to su *valcer* i *balerina* (Samardžija 1995: 50). Broj internacionalizama u svim jezicima raste, stoga se može govoriti o internacionalizaciji jezika (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 211).

Egzotizmi su posuđenice koje označavaju specifičnosti pojedinog naroda. Mogu biti nazivi jela, poput primjera *kečap*, *kroasan*, *suši*, *pića – tekila*, *viski*, *votka*; građevina – *bungalov*, *iglu*; odjeće

– *feređža, kimono, pončo*; plesova – *flamenko, polka, mazurka* te glazbala – *bendžo, balalajka*. Takve riječi nazivaju se egzotizmima, ali su one po svojoj naravi ujedno i internacionalizmi, s obzirom na to da ih većina jezika preuzima u izvornom obliku iz jezika nosilaca te kulture (Međeral 2016: 9). Egzonimi su posljedica izravnih ili kulturnih dodira i u jeziku su potrebni kad god se govori o posebnostima pojedinih naroda. Iznimno, najčešće ako je riječ o jelima, egzonimi se mogu „udomačiti“ do te mjere da ih govornici hrvatskoga prestanu smatrati tuđima. Primjer takvih egzonima u hrvatskom jeziku jesu *palačinka, gulaš, paprikaš, sarma* (Samardžija 1995: 50).

Leksemi koji izrazom i sadržajem nasljeđuju izraz i sadržaj leksema u stranom jeziku nazivaju se prevedenicama. Neki od primjera prevedenica jest hrvatska riječ *neboder* koja dolazi od engleske riječi *skyscraper* te *vodopad* koji dolazi od njemačkog *Wasserfall* (Samardžija 1995: 51). Način prijenosa stranog obrasca u prevedenici može biti potpun, djelomičan ili slobodan. Prema načinu prijenosa razlikuju se doslovne i djelomične prevedenice, poluprevedenice, formalno nezavisni neologizmi i frazeološki kalkovi (Turk 2013: 71).

Semantičkim posuđivanjem smatra se preuzimanje isključivo značenja nekog stranog leksema i pridruživanje tog značenja izrazu vlastitog leksema. Na taj se način proširuje značenje leksema. Takvim posuđivanjem iz engleskog jezika hrvatski leksem *miš* postao je i računalni naziv (Samardžija 1995: 51). Rezultati su semantičkog posuđivanja leksičke jedinice koje se tradicionalno nazivaju semantičkim posuđenicama (Turk 2013: 42). Semantičke posuđenice teže se identificiraju od ostalih tipova jer imaju istovjetni izraz s već posuđenom ili domaćom riječju. One često služe kao sredstvo za izražavanje novih pojmova u jeziku. To novo značenje može potisnuti staro, ali najčešće supostoje oba značenja. Prvotno značenje ostaje ono osnovno, a novo obično postaje preneseno i metaforičko.

2.3. Posuđenice prema stupnju uklopljenosti

Važno je da se posuđenica što bolje prilagodi i uklopi u hrvatski jezik kako bi bila što prihvaćenija od strane govornika. Posuđenice rijetko prolaze samo jednu prilagodbu, najčešće dvije ili tri, a ponekad i sve. Što se posuđenica potpunije prilagodi normama hrvatskog standardnog jezika, to je govornici hrvatskog manje osjećaju stranom (Samardžija 1995: 49). S obzirom na stupanj uklopljenosti u hrvatski sustav, posuđenice se dijele na tuđe riječi, tuđice, prilagođenice i

usvojenice. Zasebno se vrstom posuđenica smatraju i značenjske posuđenice (Foro 2014: 155-156).

Kada se riječ iz nekog drugog jezika posve neprilagođena pojavi u tekstu pisanom hrvatskim jezikom nazivamo ju stranom ili tuđom riječju. Tuđe riječi trebale bi se pisati kurzivom (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 209). Primjeri takvih riječi u hrvatskome jeziku jesu *brainstorming*, *paparazzo*, *wellness*, a sintagmi *poste restante*, *rhythm and blues*, *reality show*. Jedina je prilagodba hrvatskom gramatičkom sustavu njihova mogućnost primanja domaćih morfoloških nastavaka te dodavanje morfoloških nastavaka samo na zadnji element u sintagmi: *rhythm and bluesa* umjesto *rhythma and bluesa*. Većina takvih riječi opstaju u jeziku u neprilagođenom obliku jer su tek nedavno ušli u jezik te ih se još doživljava kao „goste“, a ponekad je razlog samo taj da govornik želi djelovati „učeno“ (Međeral 2016: 2-3).

Posuđenice koje su pravopisno prilagođene hrvatskom jeziku, ali zadržavaju neka svojstva izvornog jezika, nazivaju se tuđicama. One se ni poslije prilagodbe ne uklapaju sasvim u hrvatski standardni jezik (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005:210). Posuđenice *bicikl* i *lift* primjer su tuđica jer sadrže suglasničke skupove *bl* i *kl* koji u hrvatskom jeziku ne dolaze na kraju riječi. Anglizam *šou* zadržava svoj završni skup *ou* i u kosim padežima, što također nije značajka imenica u hrvatskom jeziku (Samardžija 1995: 54).

Posuđenice koje su naglasno, glasovno i sklonidbeno prilagođene hrvatskom jeziku, nazivaju se prilagođenicama. One ne odudaraju previše od standardnog ustroja jezika. Primjeri su prilagođenica riječi *informacija*, *printer*, *sida*, *krafna* (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005:210). Najveći broj riječi stranoga podrijetla u nekome jeziku pripada prilagođenicama, a njihov se broj razlikuje ovisno o jezičnoj politici određenog jezika (Međeral 2016: 3).

Posuđenice koje su potpuno uklopljene u hrvatski jezik i ne razlikuju se od izvornih riječi, nazivaju se usvojenice (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005:210).

Leksemima *boja*, *car*, *čamac*, *kalež*, *kip*, *kralj*, *krumpir*, *kukuruz*, *nafta*, *račun*, *sablja*, *školjka*, *temelj* dijelom ni rječnici više ne navode podrijetlo, a to je dokaz visokog stupnja uklopljenosti u hrvatski jezik (Samardžija 1995: 54). Usvojenice iz prethodnih razdoblja nekoga jezika prolaze sve jezične promjene kao i druge riječi tog jezika. Iz tog se razloga ponekad smatraju odgovarajućom domaćom zamjenom za neke druge strane riječi. Tako se u hrvatskom jeziku turcizmu *kazan* suprotstavlja „hrvatski“ *kotao*, a *kotao* je zapravo usvojenica od gotškoga *katils*, ali je ta riječ ušla

u hrvatski još u praslavenskom razdoblju, stoga se više ne doživljava posuđenicom (Međeral 2016: 4).

2.4. Anglizmi u hrvatskom jeziku

U helenističkom je razdoblju grčki jezik bio *coine* jezik, služio je kao jezik sporazumijevanja, ali i kao jezik pronosnja grčke kulture. Tu je ulogu kasnije na sebe preuzeo i latinski, ali nema jezika u povijesti koji je doživio tako ekspanzivnu upotrebu kao danas engleski. Takva univerzalna rasprostranjenost engleskog jezika kao globalnog za sobom je povukla i određene posljedice (Foro 2014: 151). Budući da se društvo reflektira u jeziku, tako se i društvene promjene reflektiraju u jeziku na način da utječu na nastajanje novih jezičnih promjena. Baš kao i društvo, i sam je jezik podložan promjenama (Skelin Horvat, 2004: 96). Ogroman je broj posuđenica iz engleskog jezika prisutan u medijima, dosta ih je pisano izvornom engleskom grafijom, ali dosta ih je manje ili više prilagođeno hrvatskom jezičnom sustavu. To ukazuje na dominaciju engleskog, ali ne samo zbog unutarjezičnih razloga, već i zbog prestiža i pomodnosti, odnosno zbog tzv. *jezičnog snobizma* (Foro 2014: 159). Dominacija engleskoga jezika dovodi do uporabe anglizama na različitim područjima ljudskoga interesa, od svakodnevnog razgovora do televizijskih emisija. Utjecaj engleskog jezika ne dovodi samo do posuđenica kojima se imenuju novi predmeti i pojmovi nego i do onih koji pružaju nove poglede na ono već (Drljača Margić 2011: 53). Anglizmi se rabe i zbog svoje ekonomičnosti. Kratka angloamerička riječ, poput *brend, hit, look, trend* praktičnija je i zvučnija od odgovarajuće višesložne zamjene u drugom jeziku. Ti oblici štede vrijeme i energiju pri govoru, a prostor pri pisanju. Engleski izrazi ekonomičniji su i zbog lakšeg sklapanja složenica poput *wannabe*, koje se u drugim jezicima često prevode cijelom rečenicom. Moguće je i da su anglizmi toliko popularni zbog svoje „egzotičnosti“. Za razliku od svakodnevnih i domaćih riječi, posuđenice iz engleskog asociraju na nešto moderno i razvijeno (Drljača Margić 2011: 59). Još jedan od razloga uporabe anglizama jest njihova neutralnost. Engleski su izrazi poželjni jer su oslobođeni tradicionalnih, kulturnih i emocionalnih konotacija (Drljača Margić 2011: 61). Internet i televizija danas su mediji s najjačim utjecajem na ljude u svim područjima, tako i u jeziku. Jezik je živo tijelo koje je uvijek bilo podložno promjenama i to se ne može promijeniti (Runjić-Stoilova i Pandža 2010: 229), stoga je sve veća uporaba anglizama sasvim razumljiva.

2.5. Prilagodba posuđenica

Kako bi se uklopile u hrvatski leksički sustav, sve posuđenice prilagođavaju se normama hrvatskog standardnog jezika. Četiri su vrste prilagodbe posuđenica: grafijska, fonološka, morfološka i semantička (Turk 2013: 43).

Najjednostavnijom smatra se grafijska prilagodba. Posuđenice iz jezika koji se ne služe latinicom moraju se transkribirati, a posuđenice iz jezika koji se služe ćirilicom moraju se transliterirati. One posuđenice iz jezika koji se služe drugim pismima u hrvatski dolaze posredno pa se grafijski prilagođuju kao da su izravne posuđenice iz jezika posrednika. U slučaju kad se pravopis jezika davaoca razlikuje od pravopisa hrvatskog jezika, posuđenice se prilagođuju pravilima hrvatskog pravopisa (Samardžija 1995: 52). Engleska riječ *cowboy* prilagođuje se u hrvatsku riječ *kauboj* tako da se grafemi koji ne postoje u hrvatskom jeziku zamijene najbližim postojećim (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 209).

Fonološkom prilagodbom posuđenica uklanjaju se postojeće razlike između fonološkog sustava jezika davaoca i hrvatskog jezika. Prilagodba zahtijeva da se svakom stranom fonemu nađe odgovarajuća hrvatska zamjena na osnovi izgovorenih sličnosti. Tako engleski *punch* postaje *punč*, a francuski *biscuit* postaje *biskvit* (Samardžija 1995: 52). Takva prilagodba uključuje i onu naglasnu, stoga engleski *pilot* postaje *pilot*, a *fan* u hrvatskom postaje *fân* (Foro 2014: 154). Adaptacija modela u procesu jezičnog posuđivanja počinje u trenutku prebacivanja iz jezika davaoca u jezik primalac i tako prolazi kroz razne faze. Taj se proces regulira lingvističkom operacijom supstitucijom. Na fonološkoj razini ta se supstitucija naziva tranfonemizacija koja sa svoja tri tipa pokriva sve slučajeve zamjene fonema jezika davaoca fonemima jezika primaoca. Fonološki oblik posuđenice može se formirati na osnovi izgovora i ortografije modela, a o tome ovisi koliko će oblik replike odstupiti od oblika modela. Kako bi se dovršila adaptacija modela i dobio oblik replike, pored zamjene fonema javlja se i problem distribucije fonema (Filipović 1986: 114). Prilagodbi su podložni i strani fonološki uzorci, odnosno struktura sloga, stoga se i oni mijenjaju u skladu s fonotaktičkim pravilima jezika primaoca (Turk 2013: 38). Posebno je pitanje konsonantskih skupina s obzirom na to da se distribucija fonema jezika davaoca ne poklapa s distribucijom fonema jezika primaoca. Cijeli se proces adaptacije osniva na dvostupnjevitoj adaptaciji; primarnoj i sekundarnoj (Filipović 1986: 114). Proces prelaženja alofona u fonem kada

se stvore uvjeti distinktivnosti naziva se fonologizacija. Aktiviranje latentnih fonema zasniva se na postojanju praznih mjesta u sustavu i asimetričnih dijelova sustava jedne skupine fonema. Ako se fonologizacijom i aktiviranjem latentnih fonema stvore uvjeti za nastanak novog fonema, postojanje takvih fonema u posuđenicama učvršćuju njihovo mjesto u sustavu (Turk 2013: 38).

Analiza na morfološkoj razini sastoji se u tome da se utvrde sve promjene kroz koje prolazi osnovni oblik modela jezika davaoca u toku svoje adaptacije te kako se zakoni morfologije jezika primaoca primjenjuju na taj novi osnovni oblik. To znači da model podliježe gramatičko-morfološkoj interferenciji (Filipović 1986, 117). Tom se prilagodbom posuđenice nastoje uklopiti u morfološki sustav hrvatskog jezika. Tako njemačka imenica ženskog roda *die Kritik* i engleska *stewardess* dobivaju nastavak –a, koji je u hrvatskom jeziku kod imenica karakterističan za ženski rod te postaju *kritika* i *stjuardesa*. Morfološkom prilagodbom posuđenica u hrvatskom jeziku može biti različitog roda nego u jeziku davaocu. Primjer je imenica *le reportage*, koja je u francuskom jeziku muškog roda te imenica srednjeg roda *jungle* u engleskom jeziku. Morfološki su u hrvatski jezik obje uklopljene kao imenice ženskog roda: *reportaža* i *džungla*. Glagoli se najdosljednije prilagođuju, zato sve glagolske posuđenice dobivaju u hrvatskom jeziku infinitivni nastavak –ti, a između strane glagolske osnove i hrvatskog infinitivnog nastavka –ti dodaje se sufiks –a-. Tako njemački glagol *fixieren* u hrvatskom obliku glasi *fiksirati*, a engleski *to box* postaje *boksati* (Samardžija 1953: 53). Termin za supstituciju na morfološkoj razini jest transmorfemizacija, a javlja se u tri tipa: nulta, kompromisna i potpuna (Filipović 1986: 119).

Posuđenice u hrvatski jezik ne ulaze isključivo sa značenjima koja imaju u jeziku davaocu. Značenje posuđenica u hrvatskom jeziku oblikuje se prema potrebama hrvatskoga sustava, stoga se govori i o značenjskoj prilagodbi posuđenica. Razlikuju se tri načina značenjske prilagodbe posuđenica: značenje posuđenice u hrvatskom može biti jednako kao u jeziku davaocu, može biti uže nego u jeziku davaocu te šire nego u jeziku davaocu (Samardžija 1995: 53).

2.6. Hrvatski jezik kao jezik davalac

Iako je hrvatski jezik posudio brojne riječi iz ostalih, postoje i primjeri u kojima je hrvatski jezik zapravo jezik davalac. Broj je takvih riječi ograničen i većinom vezan uz susjedne jezike. Riječ *nogomet* posuđena je u slovenski, a prisutan je određeni broj posuđenica u mađarskome koje su štokavske, ali nije moguće sa sigurnošću utvrditi dolaze li iz hrvatskih ili srpskih govora. Hrvatski jezik ima dvije riječi koje su na neki način postale egzonimi. Prva je riječ *šljivovica*, posuđena

u njemački kao *Sliwowitz*, odakle je onda posuđivana u neke druge jezike, no njezina je proširenost ipak ograničena. Drugi je primjer riječ *paprika*, kod koje je širenje provedeno posredno, s mađarskim kao jezikom posrednikom. Riječ je o izvedenici od riječi *papar*, koja je u hrvatskom zapravo posuđenica iz latinskoga, s pomoću sufiksa *-ka*, koji nalazimo i u riječima poput *ljutika* ili *limunika* (Međeral 2016: 10).

3. JEZIK I NORME

Svaki je jezik komunikacijski sustav; komunikacijski jer je njegova osnovna funkcija razumijevanje među ljudima, a sustav zato što se sastoji od jedinica, koje su propisane u rječniku i odnosa među tim jedinicama, koji su objašnjeni u gramatici. Tako je i hrvatski jezik sustav jer u njemu možemo utvrditi jezične znakove (popis riječi) i odnose među njima. Nazivom hrvatski jezik obuhvaćamo sve njegove ostvaraje od najranijih vremena do danas i na svim područjima na kojima Hrvati žive.

Standardni je jezik sustav, kao što su i žargon i mjesni govor sustavi, ali je za razliku od njih standardni jezik uređen eksplicitnom normom, tj. pravilima (pravopisom i gramatikom) i popisom (normativnim rječnikom). Standardni jezik svi moraju učiti, a služenje njime zahtijeva određeni napor (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 7-10).

Norma određuje pravilnost jezičnih jedinica u standardnom jeziku i pravilnost jezičnih jedinica u nekom od funkcionalnih stilova. Ona obuhvaća jezik na svim njegovim razinama, a razlikujemo fonološku, morfološku, sintaktičku leksičku i pravopisnu normu (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 37).

3.1. Normativni priručnici

Kada netko ima dvojbe pri pisanju ili izgovoru standardnog jezika, na raspolaganju mu stoje normativni priručnici. Osnovni su normativni priručnici pravopis, gramatika, rječnik i jezični savjetnik (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 28).

Gramatika je jezični priručnik koji navodi propise na fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj i sintaktičkoj razini. Pojavama pristupa modelno, navodi osnovne modele koje zatim oprimjeruje te navodi iznimke. Također, daje popis pravila prema kojima funkcionira sustav standardnog jezika. S obzirom na odnos prema normi, postoje dvije temeljne vrste gramatike. Normativna gramatika propisuje fonološko i gramatičko ustrojstvo jezika, odnosno određuje kakvo bi što u standardnom

jeziku trebalo biti, a deskriptivna gramatika određuje kakvo što jest bez obzira na to što o toj pojavi kaže eksplicitna norma (FFrančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 31).

Postojeće su hrvatske gramatike uglavnom normativne s više ili manje deskriptivnih elemenata.

Rječnik predstavlja ustrojeni popis leksičkih jedinica s obavijestima o svakoj od njih. Prvenstveno je usmjeren na riječi, ne na pojmove. S obzirom na normativni status razlikuje se normativni ili propisani te deskriptivni ili opisni rječnik. U normativnom se rječniku normativnim i stilskim odrednicama propisuje normativni status riječi. Enciklopedija je pojmovno usmjereni priručnik većeg opsega, koji daje sustavan pregled svih skupina ljudskog znanja ili pojedinog područja. Leksikon je manji pojmovno usmjereni rječnik (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 32).

Jezični savjetnici pojavljuju se kad je stanje jezične kulture loše. Namijenjeni su svima koji imaju kakvih gramatičkih, leksičkih, pravopisnih ili naglasnih nedoumica. Dvije su osnovne vrste jezičnih savjetnika: savjetni rječnici koji obrađuju veliki broj problema i savjetnici koji daju manji broj savjeta. Primjer je savjetnika koji pripada prvoj vrsti *Hrvatski jezični svjetnik* skupine autora iz Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Primjer savjetnika koji pripada drugoj vrsti jest savjetnik *Govorimo hrvatski* u kojem su objavljeni jezični savjeti emitirani na Hrvatskom radiju u istoimenoj emisiji (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 34- 35).

Pravopis se sastoji od dvaju osnovnih dijelova: pravopisnih pravila i pravopisnog rječnika, odnosno od propisa i popisa. U prvom se dijelu obrađuje ono u čemu izvorni govornici hrvatskog jezika griješe na pravopisnoj razini. To su dvojbe kad treba pisati *č*, *dž*, a kad *ć*, *đ*, kad treba pisati *ije*, a kada *je*, pravila o pisanju velikog i malog slova te pravila o pisanju stranih riječi. Pravopisni rječnik donosi popis s kojima je povezan kakav pravopisni problem (Frančić – Hudeček – Mihaljević 2005: 29).

Fonološki pravopis pretpostavlja da svakom fonemu u pismu odgovara uvijek isto slovo ili grafem, kao u primjeru *slatka* prema *sladak*). Fonetski bi pravopis značio bilježenje realno ostvarenih glasova, što je u praksi neostvarivo. Morfonološki pravopis jest onaj prema kojem se slovima ili grafemima bilježe morfonemi, tj. u pismu se čuvaju granice morfema. To bi značilo pisanje *sladka* prema *sladak*. Etimološki ili korijenski pravopis uvažava etimologiju riječi. Nema pravopisa koji je zasnovan isključivo na jednom načelu. Hrvatski je pravopis fonološko-morfonološki; po fonološkom načelu, koje je dominantno, piše se *slatka*, *otpuhnuti*, *pretpostavka*, *stambeni*, a po morfonološkom *predsjednik*, *gradski*, *podšišati*, *jedanput* (Badurina 2012: 66).

Pravopis je većinom za svaki jezik arbitraran i više je stvar povijesnoga razvoja nego samoga jezičnoga sustava. Iz tog se razloga pravopis zapravo ne mora voditi nekom izvanpravopisnom logikom, čak ni logikom koju nameće jezični sustav. Sa stajališta kodifikatora to bi značilo da je dovoljno jednoznačno postaviti pravila koja se moraju poštovati i nije ih potrebno niti moguće argumentirati njihovom prikladnosti za dotični jezik. S druge strane, pravopisi ipak nisu neuređeni skupovi pravila, nego su sustavi pravila koja između sebe uspostavljaju interakciju. (Vuković 2012: 86)

3.2. Purizam i jezična kultura

Jedna od najvažnijih značajki svakog standardnog jezika jest njegova normiranost. Bit je normiranosti u tome da pomoću sustava pravila odredi koji su od elemenata što postoje u hrvatskim narječjima pravilni i potrebni hrvatskom standardnom jeziku, a koji nisu. Pisano ostvarenje standardnog jezika normira se pravilima pravopisne norme, a izgovorno pravilima pravogovorne norme. Pravilnosti u fonologiji, morfologiji i sintaksi standardnog jezika određuju se fonološkom, morfološkom i sintaktičkom normom koje zajedno nazivamo gramatičkom normom. Uporaba leksema normira se leksičkom normom (Samardžija 1995: 55).

Težnja za čistoćom trajno je obilježje hrvatskoga jezika. U skladu s njom on nastoji najprije iskušati vlastite mogućnosti, a tek kad su one iscrpljene, poseže za tuđim. Ta se težnja može ostvariti samo velikim trudom. Potrebno je stvoriti hrvatske riječi i izraze, što zahtijeva jezično znanje i aktivan odnos prema jeziku i njegovim izražajnim mogućnostima. U praksi od tog smjera ima različitih odstupanja, ali je on ipak pretežit u povijesti hrvatskog jezika te se i danas nastavlja smjerom koji je tradicijski zacrtan (Bičanić i dr. 2013: 321) .

Svi izvanjezični razlozi ne djeluju uvijek i svuda jednako snažno. U nekim jezicima postoje snažne pustičke tendencije i jaka puristička tradicija, dok neki posve slobodno preuzimaju riječi iz drugih jezika. Razlozi za to, osim povijesnih, su i trenutačna ugroženost jezika. Očito je da su tzv. *mali jezici* purističniji od velikih, dominantnih jezika. Prije je hrvatski više posuđivao iz njemačkoga, talijanskoga, mađarskoga, turskoga, a danas najviše iz engleskog jezika.

Osnovna su pravila jezičnoga purizma:

1. „Ako postoji dobra domaća riječ, ne treba upotrebljavati stranu.“
2. „Ako postoji dobra standardnojezična riječ, ne treba upotrebljavati dijalektizam.“
3. „Ako postoji dobra standardnojezična riječ, ne treba upotrebljavati istoznačnu novotvorenicu ili prevedenicu. Isto tako, ne treba u jezik unositi prevedene izraze i ustrojstva iz drugih jezika.“
4. „Treba težiti što stabilnijoj normi standardnog jezika." (Bičanić i dr. 2013: 322)

Danas se jezični puristi ne bave toliko dijalektizmima ili novotvorenicama. U središtu su njihova zanimanja posuđenice, u prvom redu anglizmi i internacionalizmi. Hrvatski jezični puristi najustrajnije proučavaju posuđenice. Egzonimi i eponimi ostaju izvan zanimanja jer su istodobno posuđeni sadržaj i izraz tih leksema, usvojenice zbog visokog stupnja uklopljenosti u jezik. Internacionalizmi su purističkim nastojanjima zahvaćeni samo djelomično. Ako za neku posuđenicu nema nikakve hrvatske zamjene, ta je posuđenica potrebna hrvatskom standardnom jeziku. Primjer su riječi *antena*, *analogija*, *demokracija*, *esej* i *politika*. Ako za neku posuđenicu postoji hrvatsku zamjena, treba pripaziti podudaraju li se posuđenica i hrvatski leksem opsegom svog sadržaja. Ako im je opseg isti, tada prednost ima hrvatski leksem. Iz tog razloga pravilnije je reći *djelotvoran* umjesto *efikasan*, *juha* umjesto *supa*, *susjed* umjesto *komšija* (Samardžija 1995: 58).

Krešimir Međeral ističe kako su posuđenice u velikoj mjeri integralni elementi svakoga jezika te da njihova prisutnost ne osiromašuje jezik. Naglašava kako je nužno pronaći mjeru njihove učestalosti, procijeniti kad su one doista nužne radi jasnoće i informativnosti, kad su potrebne radi stilske obilježnosti teksta i određene društvene poruke, a kad ih se treba izostaviti u korist prikladnih domaćih riječi. Smatra kako prevelika borba protiv svih posuđenica u jeziku u može naškoditi samom jeziku, stoga se s posuđenicama treba pažljivo postupati i odgovorno ih koristiti (Međeral 2016: 10).

Radoslav Katičić ističe kako je pravopis u pisanoj komunikaciji ono što su u prometu prometna pravila. Kao takav on je izrazito potreban. S druge strane, pravopisna politika uvijek je izraz nužde. Ona je potrebna samo onda kada ta pravila ne funkcioniraju. Tvrdi kako je najbolji pravopis onaj koji se ne mijenja. Svaka je promjena pravopisa izrazito loša, a opravdana je jedino ako doista uklanja velike nedostatke i donosi napredak. Tvrdi kako Englezi imaju sulud pravopis, ali on se stoljećima ne mijenja, stoga su oni u dobrom položaju i ne treba im nikakva pravopisna politika. Hrvatski jezik nije u tako dobrom položaju i njemu treba jezična i pravopisna politika, koja je dobra ako vodi prema poželjnom stanju i ako provodi što manje promjena. Treba težiti stabilizaciji situacije, sve ostalo vodi u propast (Katičić 2013: 15-18).

4. OPĆE IMENICE IZ STRANIH JEZIKA

One imenice kojima se imenuju svi pripadnici određene vrste bića, pojava ili stvari nazivaju se općim imenicama ili apelativima (Samardžija 1995: 61). Od općih imenica nastala su mnoga imena, a prijelaz opće imenice naziva se onimizacija. U skladu s tim razlikujemo rijeku i *Rijeku*, *otok* i *Otok*. S druge strane, prijelaz imena u opću imenicu naziva se apelativizacija, a primjeri su *Amper* i *amper*, *Mercedes* i *mercedes* (Bičanić i dr. 2013: 322).

Institutov pravopis (2021) kaže kako riječi iz stranih jezika mogu biti preuzete u hrvatski jezik bez prilagodbe ili mogu biti više ili manje prilagođene hrvatskom jezičnom sustavu. Strane riječi koje se nisu prilagodile hrvatskom jeziku nazivaju se tuđice, a one prilagođene nazivaju se posuđenice. Takva podjela na tuđice i posuđenice nalazi se i u ostalim pravopisima, a svi se slažu i da tuđice ne pripadaju hrvatskom jeziku, stoga treba naznačiti njihovo strano podrijetlo. Svima je zajedničko i to da zagovaraju zamjenu tuđica domaćim riječima kada je to moguće te svi prednost daju prilagođenom pisanju.

Institutov pravopis (2021) navodi kako se izvorno pišu strane riječi poput *brainstorming*, *buffet*, *bungeejumping*, *café*, *catering* i *celebrity*, strani izrazi poput *la carte*, *a priori*, *ad acta*, *ad hoc*, *ad hominem*, *bona fide*, *by the way*, *casus belli* i *corpus delicti* te neki glazbeni nazivi poput *adagio*, *crescendo*, *decrescendo*, *fortissimo*, i *mezzoforte*. Navodi se kako se neki glazbeni nazivi mogu pisati i fonetizirano, a primjeri su *džez*, *pank*, *rok*, *solfeđo*. Slično se objašnjava i u Matičinu pravopisu (2007, 217); glazbeni termini talijanskoga podrijetla za tempo i dinamiku tradicionalno se pišu u izvornom obliku (*adagio*, *allegro*, *allegroissimo*), a za ostale usvojene glazbene termine i izvedenice od njih preporučuje se uporaba transkribiranih oblika: *belkanto*, *belkantistički*, *mezosopran*, *mezosopranistica*. BM pravopis (2011, 48) navodi kako ima primjera koji se pišu na oba načina, izvorno i kao usvojenice, a to su *jackpot* i *džekpot*, *jazz* i *džez*, *jeans* i *džins*, *jingle* i *džingl*, *jumbo* i *džambo*, *show* i *šou*.

Fonetizirano se pišu posuđenice i njihove izvedenice: *aluminij*, *bilijar*, *boks*, *brend*, *čips*, *evergrin* i *kapučino*, tvorenice od stranih riječi: *brejkdenser*, *hevimetalac*, *panker*, *rejver*, *rokerica*, *rokerski*, *someljerski*, *šopingoholičarka* te egzotizmi: *avokado*, *bambus*, *kivi*, *lasanje*, *makaroni* (Institutov pravo, 2013, 5). BHM pravopis (2012, 43) navodi kako se tuđice koje dolaze s engleskoga govornoga područja prilagođuju hrvatskomu jeziku i pišu se prema izgovoru, ali treba napomenuti da se u njima piše *dž*, a ne *đ*: *bedž*, *detrdžent*, *džem*, *džez*, *džudo*, *džip*, *džins*. U BM pravopisu (2011, 47) pronalaze se primjeri početnog kolebanja kod nekih imenica kao što je

francuski *ingenieur*. Bila je dvojba između *inžinjer* i *inženjer*, a na koncu usvojen je oblik *inženjer*. Isto je s oblicima *kliše* i *klišej* (prema *clique*) usvojen je oblik *klišej*, a između kolebanja kod *šado* i *šato* (prema *chateau*), usvojen je *šato*.

Pravopisni priručnik Liljane Jojić kaže kako treba naglasiti da se posuđuju samo osnovne strane riječi, a ne cijela njihova tvorbena porodica. Izvedenice se tvore prema tvorbenim pravilima hrvatskog jezika, stoga pravilan oblik pridjeva od *bakterija* glasi *bakterijski*, a ne *bakterijalan*. Od oblika *informacija* pridjev je *informacijski*, a ne *informacioni*. Iz povijesnih i tradicijskih razloga prihvaćeni su neki strani pridjev kao što su *elementaran* i *emocionalan*, a iz semantičkih razloga postoji i primjer *fizikalan*, koji se razlikuje od *fizički* (Jojić 2004, 165).

5. VLASTITA IMENA IZ STRANIH JEZIKA

Pretpostavka je da su u imenima više nego u drugim riječima pohranjeni važni podaci: važni za povijest jezika, za povijest naroda, vjere, kulture i društva.

S ciljem da se znanstveno objasni podrijetlo imena, njihova sustavnost i značenje unutar leksikologije razvila se posebna znanstvena disciplina koja se zove onomastika ili imenoslovlje (Samardžija 1995: 62). Jedna od najopćenitijih podjela onomastike jest podjela na antropomastiku (dio onomastike koji se bavi imenima ljudi) i toponomastiku (dio onomastike koji se bavi imenima mjesta) (Bičanić i dr. 2013: 322).

5.1. Antroponomastika

Antroponomastika jest dio onomastike koji se bavi imenima ljudi, odnosno antroponimima. Ovisno o tome imenuju li jednog čovjeka ili više ljudi antroponimi mogu biti individualni, kao što je osobno ime *Marija* i skupni, kao obiteljski nadimak *Kovačičevi*. Osnovne su antroponimijske kategorije osobno ime, prezime i nadimak. Ovisno o tome komu se nadijevaju, osobna se imena dijele na muška i ženska. Mnoga ženska imena izvedena su od muških, npr. *Ivana, Josipa, Mirka*, a osobe koje imaju isto ime nazivaju se imenjacima. S obzirom na ishodišni jezik osobna imena hrvatskog jezika dijele se na imena slavenskog (hrvatskog) podrijetla i osobna imena neslavenskog (nehrvatskog) podrijetla. Osobna imena koja su slavenskog podrijetla nazivaju se narodnim imenima. Iako je u nadijevanju osobnih imena oduvijek bila prisutna pomodnost, danas je to posebno izraženo. Djeci se daju imena koja nisu u skladu sa zakonitostima hrvatskog jezika i pravopisa i često sadržavaju hrvatskom jeziku nesvojstvene grafeme i skupine. To je vidljivo u primjerima *Mary, Cindy, Sally, Erwin* i *Otto* (Bičanić i dr. 2013: 322- 323).

Izgovaranjem stranog imena susreću se dva jezika, zato je taj događaj zanimljiv i za sociolingvistiku i za teoriju jezika u kontaktu. Imenica se smatra najprenosivijim dijelom jednog jezika u drugi jezik. Strana imena ulaze u jezik u različita vremena, a jezik u svojoj povijesti nema jednako uređen odnos prema drugim jezicima i prima ih preko različitih medija. U situaciji susretanja dvaju jezika javlja se problem dosljednog rješavanja tog susreta. S tim problemom susreću se svi jezici, a on postaje vidljiviji u suvremenom svijetu koji je povezan masovnim elektroničkim medijima. Danas se puno lakše mogu zapaziti razlike u izgovaranju jednog imena u različitim jezicima, odnosno odmaci od izvornog oblika (Ivas 2003: 5-6).

Institutov pravopis (2021) navodi da se pišu osobna imena iz jezika koji se služe latinicom pišu izravno: *Angelina Jolie, Anthony Hopkins, Antoine de Saint-Exupéry i Björn Rune Borg*. Imena iz jezika koji se služe nelatiničnim pismom pišu se ili u transliteriranom ili u transkribiranom obliku. Uporaba jednoga od tih oblika ovisi o tradiciji bilježenja imena iz pojedinoga jezika. Imena iz ruskog, bjeloruskog, ukrajinskog, bugarskog i makedonskog pišu se u transkribiranom obliku: *Fjodor Mihajlovič Dostojevski, Jurij Aljeksjevič Gagarin, Pavel Osipovič Suhoj, Stefka Kostadinova*. Imena iz srpskog i crnogorskog pišu se u transliteriranom obliku: *Miloš Crnjanski, Zoran Radmilović, Petar Petrovič Njegoš* (Badurina - Marković – Mićanović 2007: 206). Osobna imena pojedinih svjetovnih i duhovnih uglednika te povijesnih osoba prilagođuju se hrvatskom jeziku: *Ivana Orleanska, Karlo Veliki, kraljica Elizabeta, papa Franjo*. Isto je i s osobnim imenima iz klasičnih jezika: *Ahilej, Aristotel, Gaj Julije Cezar, Pitagora, Sokrat* (Institut, 2021.). Matičin pravopis (2007: 206.) kaže kako se imena potakvih poznatih povijesnih osoba ne smatraju stranim riječima: *Isus Krist, Mojsije, Adam, Eva, David, Abraham, Izak, Judita, Grgur I. Veliki, Sv. Toma Akvinski, Karlo Veliki, Katarina II. Velika, a imena iz starogrčkoga i latinskoga pišu se u transkribiranom obliku i podliježu posebnim pravilima tvorbene prilagodbe: Ahilej, Fidija, Klitemnestra, Medeja*.

5.1.1. Sklonidba imena

Strana muška imena i prezimena prilagođuju se hrvatskomu gramatičkom sustavu tako da se sklanjaju kao određeno hrvatsko ime, a to ovisi o tome završavaju li pri izgovoru na suglasnik ili pojedini samoglasnik.

Strana muška imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na suglasnik i samoglasnike *a, e, o, u* sklanjaju se kao hrvatsko ime *Josip*, osim u vokativu gdje neka imena i prezimena imaju nastavak jednak nominativu. Primjer završetka na suglasnik jesu imena: *Ingmar Bergman, Hans Christian Andersen, Wolfgang Amadeus Mozart, George, Shakespeare, Baudelaire, Racine, Leconte de Lisle, Zinedine Zidane*.

Na samoglasnik *a* završavaju imena *Degas, Celacroix, Dumas, François*. Na samoglasnik *e* završavaju: *Honoré, Jozé, Dante, Leone, Goethe*, na *o*: *Miró, Hugo, Rimbaud, Rousseau*, a završetak na *u* imaju *Dumitru, Lou, Pompidou, Mitu* (Bičanić i dr. 2013: 495).

Matičin pravopis (2007: 206) također navodi sklonidbeni tip određuje gdje u pisanom obliku imena završava osnova na koju se dodaju gramatički nastavak. To znači da se i imena poput George [3or3], Degas [dega] vladaju prema svojem izgovornom obliku. Ondje se navodi isti tip sklonidbe za imena koja završavaju na suglasnik (poput imena George), ali kao primjer navodi da se sklanjaju kao hrvatsko ime Ivan. Kao *Ivan* sklanjaju se i sva muška vlastita imena i prezimena koja završavaju na naglašeni samoglasnik (a, e, i, o, u). Primjeri koji se navode jesu *Albert Camus, Prosper Merimee, Niccolo Machiavelli, Georges Pompidou*. Istom tipu sklonidbe pripadaju i imena koja završavaju na nenaglašene samoglasnike *e, i, u*, a to su imena poput *Dante Alighieri, Freddie Mercury, Cesare Borgia, Joe Pesci* (Badurina i dr. 2007: 210). U BM pravopisu (2011: 50) stoji kako se vlastita imena sklanjaju uglavnom po pravilima naše sklonidbe, kao i opće imenice. U *Pravopisnom priručniku* Ljiljane Jojić također se spominje sklonidba imena čija osnova završava na suglasnik ili samoglasnik *i*, a kao primjer hrvatskog imena prema kojem se sklanja navodi se ime *Miroslav* (Jojić 2004: 161).

Strana muška imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na nenaglašeni samoglasnik *a* sklanjaju se kao hrvatsko ime Luka, a primjeri su takvih imena *Akira Kurosawa, Andrea, Ezra, Lanza, Maradona, Gama, Wojtyla* (Bičanić i dr. 2013: 496). Pravopis Matice hrvatske (2007: 211) također navodi da se imenice sa završnim nenaglašenim samoglasnikom *a* sklanjaju kao ime Luka. Pravopisni priručnik (Jojić 2004: 162) kaže da se takva imena sa završnim *a* koje nije naglašeno sklanjaju kao ime Nikola. Pritom treba naglasiti da bez obzira na karakter nastavka, završni suglasnik osnove ostaje nepromijenjen; *Giuseppe de Luca – Giuseppa de Luce* (ne *de Luke*).

Strana muška imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na nenaglašeni samoglasnik *o* sklanjaju se kao hrvatsko ime Marko, a primjeri imena sa završnim nenaglašenim *o* jesu *Pablo Picasso, Placido Domingo, Alessandro, Otto, Roberto* i *Ševčenko*. Matičin pravopis (2007: 211) također iznosi istu tvrdnju te isto koristi primjer imena Marko. BM pravopis (2011: 51) tvrdi kako se imena koja završavaju na *a* i nenaglašeno *e* ili *o* sklanjaju kao i naša imena s tim završecima: *Lorenzo, Picasso, Szabo, Tasso*.

Strana muška imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na samoglasnik *i* (u pismu na *i, y*) sklanjaju se kao hrvatsko ime Toni, a primjer su takvih stranih imena *Luigi, Henry, Alighieri, Leopardi, Platini, Vivaldi, Kennedy* (Bičanić i dr. 2013: 497). U Institutovu pravopisu (2013, 5) nalazimo primjere *Appendini, Botticelli, Verdi, Vigny*.

Pojedina muška vlastita imena iz slovenskoga, makedonskoga i bugarskoga koja izgovorno završavaju na nenaglašene samoglasnike *e* i *o*, *a* podrijetlom su hipokoristici, sklanjaju se kao *Mate* ili *Mato*: *Jože Toporišič - Jože Toporišiča*; *Tone Vogrinec - Tone Vogrinca*. Slavenska prezimena muških osoba na -ov/-ev, koji su izvorno pridjevi, sklanjaju se kao imenice: *Bulgakov - Bulgakovom* (ne *Bulgakovim*), *Jesenjin - Jesenjinom*, *Stoičkov - Stoičkovom* (Badurina, Marković, Mićanović 2007; 211)

Skлонidba stranih imena ne razlikuje se uvelike među pravopisima, osim u bilježenju glasa *j* te pisanju završnoga *e* koje se ne čita. To su većinom jedini pravopisni problemi, sve ostalo vezano uz sklonidbu pripada gramatici.

Strana ženska imena i prezimena prilagođuju se hrvatskomu gramatičkom sustavu tako da se sklanjaju kao određeno hrvatsko ime, a to ovisi o tome završavaju li pri izgovoru na samoglasnik *a*, kao imena *Gina Lollobrigida*, *Avona*, *Hannah* [Hana], na suglasnik kao *Janis Joplin*, *Margaret Thatcher*, *Marlies Schild* ili na ostale samoglasnike, kao *Steffi*, *Britney*, *Yoko Ono*. Strana ženska imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na samoglasnik *a* sklanjaju se kao hrvatsko ime *Ana*. Matičin pravopis (2013, 207) kao primjer navodi ime *Sarah* koje izgovorno završava na nenaglašeno *a*, stoga je gramatički jednako imenu *Ana*. Pisani oblik na koju se dodaju gramatički nastavak i sufiks jest *Sar-*, kao što je u *Ana* osnova *An-*. To znači da se *Sarah* sklanja na sljedeći način: *Sarah – Sare – Sari – Saru – Sarah – Sari - Sarom*. Također, napominje se da ne dolazi do promjena na morfemskoj granici, stoga imena poput *Jessica* u drugim oblicima glasi *Jessice*, *Jessici*, a ne *Jessike*, *Jessiki*.

Strana ženska imenai prezimena koja u pismu završavaju na *-ia* poput imena *Antonia*, *Brogia*, *Cesaria*, *Lukrezia*, *Sofia*, *Virginia*, sklanjaju se kao hrvatsko ime *Julija* (Bičanić i dr 2013: 498). Strana ženska imena i prezimena koja pri izgovoru završavaju na suglasnik i ostale samoglasnike ne sklanjaju se, odnosno imaju isti oblik u svim padežima: *Janis Joplin*, *Margaret Thatcher*, *Britney Spears*. Prema pravopisu Matice hrvatske (2013, 212) ponašaju se kao hrvatsko ime *Karmen*. Strana ženska imena koja u pismu završavaju na *e* koje se ne izgovara također se načelno ne sklanjaju. Takva su primjerice *Annemarie* [*anemari*] *Moser-Proli*, *Annette Bening*, *Catherine Deneuve* (213, Matica).

Tuđa vlastita imena nisu ipak posve strana, vidljivi su primjeri koji ukazuju na njihovu prilagodbu: gotovo se uvijek dekliniraju, od njih se tvore izvedenice i izgovaraju se služeći se samo standardnim hrvatskim fonemima (Brozović, 1992: 144).

5.1.2. Umetanje glasa *j*

Najveće poteškoće u pisanju stvaraju muška osobna imena koja završavaju skupom *-io* i ženska osobna imena koja završavaju skupom *-ia*. Pravopis Babić-Finka-Moguš i Institutov pravopis propisuju umetanje *j* u imenima na *-io* i *-ia*. Dakle, kod vlastitih imena koja završavaju na *-i*, *-y* ili *-ee* koje se čita kao *i* umeće *j* između osnove i nastavka: N *Leopardi*, G *Leopardija*; N *Petrofi*, G *Petrofija*; N *Attlee*, G *Attleeja*; N *Vigny*, G *Vignyja*. U imenima čija osnova završava na *i*, *y*, *ee* koje se ne čita kao *i*, glas *j* se ne umeće: N *Boccaccio*, N *Boccaccia*; N *Nagy*, G *Nagya*, N *Kallay*, G *Kallaya*, N *Merimee*, G *Merimeea* (Babić, Ham, Moguš, 2012: 42). Gramatika Eugenije Barić i suradnika tvrdi kako se u imenica koje završavaju na *-io* umeće u kosim padežima *j*, između *i* i drugih vokala, npr. *radio*, *radija*, *radiom*, *radiji*; *Antonio*, *Antonija* i sl (Barić i dr. 1997: 112), Kada je riječ o sklonidbi muških imena na *-io*, literatura ističe kako se u takvim osnovama proširuje glasom *j* u ostalim padežima sklonidbe, osim u V koji je jednak N te u I. Jedino Silić-Pranjkovićeva gramatika hrvatskog jezika tvrdi kako se glas *j* ne umeće između osnove koja završava na *-i* i nastavka: *Leopardi* – *Leopardia* (Silić-Pranjković; 2005: 104). Anić-Silićev i Matičin pravopis dopuštaju oblike bez glasa *j* ako tako odluči osoba koja nosi ime, tj. ako se netko zove Dario a ne Darijo/ Mia a ne Mija. Matičin pravopis, koji primarno daje prednost pisanju stranih imena i prezimena koja završavaju na *-i* ili *-io* bez bilježenja *j*, navodi kako se odnosni pridjevi od takvih imena (prezimena) pišu tako da se u njima između osnove koja završava na *-i* te sufikasa *-evski* i *-inski* umeće *j*: *apendinijevski*, *dagerovski*, *danuncijevski*, *snorijevski*, *čajkovskijevski* i sl. Matičin pravopis (2007: 208) također navodi i da „imena i prezimena stranoga podrijetla koja su dio hrvatskoga sustava imena i prezimena ne podliježu pravilu o nebilježenju međusamoglasničkoga *j*, bez obzira na to jesu li grafijski prilagođena hrvatskom jeziku ili nisu, primjerice: *Franjo Marija Appendini* (Appendinija; Appendinijev), *Milovan Gavazzi* (Gavazzija; Gavazzijev), *Bobi Marotti* (Marottija; Marottijev), *Joakim Stulli* (Stullija; Stullijev).

Razmatrajući umetanje glasa *j* u osobnim imenima, treba reći kako svi pravopisi u uvodu navode kako pravopis polazi od fonoloških načela bilježenja riječi, uz iznimku morfonološkog načela na granicama riječi. Sukladno tomu, pravopis Babić-Moguš (2011: 8) govori kako se hrvatski pravopis ustalio kao fonološki u okviru jedne riječi, a morfonološki među riječima. Slično tomu, Matičin (2007: 14) pravopis govori kako pravopis polazi od fonološkog načela bilježenja riječi, uz

uvažavanje odstupanja od tog načela u slučajevima u kojima je pisanje, iz tradicijskih ili komunikacijskih razloga, nužno zasnovati na morfološkom načelu. Isto tako, Institutov pravopis (2021) navodi kako je to fonološki pravopis s morfonološkim elementima.

Autori pravopisa Matice hrvatske zalažu se za neumetanje glasa *j* u osobnim imenima (osim ako se *j* ne nalazi u osnovi imena) jer bi to bilo rješenje fonetskog načela. Objašnjenje tih teza može se pronaći kod Ive Škarića koji tvrdi kako „klizni neodređeni (aproksimant) [j] na putu od [i] ili [e] prema nekom drugom samoglasniku čini tu dvosamoglasničku skupinu govornom, pa je tu uloga [j] prozodiska, i dok je samo takva, taj [j] je šva, tj. ništa“ (Škarić: 2001: 49).

Također ističe da „u dosljednom fonološkom pravopisu svugdje gdje ima fonema /j/, treba ga i pisati, ali i ne pisati ga u riječima gdje ga nema“. Prema navedenim pravilima *-io* se većinom piše ispravno, odnosno fonološki - u primjerima gdje *j* nije fonem piše se *bio, smio, nosio, sociolog* itd, dok u primjerima gdje je *j* fonem bilježi se primjerice *čija, čije...*

Za fonetsko pisanje poput *bijo* i *nosijo* Ljudevit Jonke kaže: “ Tako pišu nedovoljno školovani ljudi, prema izgovoru.” (Jonke, 1964: 43). Iznimku o ovom slučaju predstavljaju imena koja i u nominativu imaju *j*, npr. *Darijo, Mija, Mateja...* Ta imena imaju G jd *Darija, Mije* i *Mateje*. S druge strane, većina gramatika slaže se da, kada je riječ o muškim osobnim imenima, kao i općim imenica, koja u N jd. izgovorno završavaju na *-i* koje predstavlja dio osnove, u ostalim padežima osnova se proširuje sonantom *j* radi zatvaranja zijeva ili hijata. Također se jaki tradicijski razlozi navode kao razlog umetanja *j* u pismu.

U navedenim primjerima sporni su, odnosno, nejasni kriteriji prema kojima strano ime postaje dio hrvatskoga sustava imena i prezimena. Isto ime i prezime piše se drukčije ovisno o tome koje nacionalnosti je osoba. Tako bi se primjerice pisalo: *Rudija Stipkovića, ali Rudia Carella; Ivan Baccarinija, ali Gianna Baccarinia*. (Matešić: 2018: 151) Usprkos brojnim neslaganjima, postoje pravila oko kojih se literatura slaže, npr. glas *j* ne umeće se kod stranih imena kod kojih se završni *-i* ili *-y* čitaju kao *j* ili se na granici osnove i gramatičkog morfema nalaze samo pravopisni znakovi, npr. N *Nagy, G Nagya; N Kallay, G Kallaya*. To se posebno odnosi na prezimena mađarskog porijekla.

Hrvatski pravopisi ujednačeno propisuju pravilo da se glas *j* ne umeće u kosim padežima imena i pokrata na *-eo* i *-ea*, kao ni u tvorbi posvojnih pridjeva od njih. Institutov i Babić-Finka-Moguš pravopis načelno propisuju umetanje glasa *j* u imena na *-i, -ia* i *-io*, dok Matičin i Anić-Silićev pravopis propisuju neumetanje glasa; ali se u svakom od njih nalaze i dvostrukosti.

5.2. Toponomastika

Ime kojim se imenuje zemljopisni objekt naziva se toponim, a osnovne su toponimske kategorije: ekonimi ili ojkonimi (imena naselja), hidronimi (imena voda) i oronimi (imena gora) (Bičanić i dr. 2013: 325). Vlastita imena (osebna i imena naseljenih mjesta) pišu se izvorno. Imena zemalja, država, otoka, poluotoka i ostala geografska imena pišu se fonetizirano i ponašaju se kao i sve druge prilagođenice u hrvatskome jeziku (Jojić, 2004: 173).

Imena kontinenata i država pohrvaćena su, tj. prilagođena su slovopisno, pravopisno i gramatički sustavu hrvatskog jezika i sklanjaju se kao odgovarajuća hrvatska imena: *Afrika, Antarktika, Australija, Azija, Europa, Južna Amerika, Alžir, Finska, Etiopija, Grčka* (Bičanić i dr. 2013; 499). Institutov pravopis (2021) također kaže kako su se imena kontinenata i država prilagodila hrvatskom jeziku, pravopis Matice hrvatske (2007, 209) navodi kako se imena kontinenata i država ne ponašaju kao strane riječi u hrvatskom jeziku. *Pravopisni priručnik* (Jojić 2004: 167) kaže kako se pišu usvojeno i pripadaju pravilima o usvojenicama.

Pojedina imena naselja i ostala zemljopisna imena prilagođena su hrvatskom jeziku i sklapaju se kao odgovarajuća hrvatska imena: *Atena, Beč, Budimpešta, Firenca, Pariz, Prag, Rim*. (Bičanić i dr. 2013: 499), a gotovo iste primjere nalazimo u svim pravopisima.

Imena naselja i ostala zemljopisna imena koja se pišu izvorno kao u jeziku iz kojega potječu prilagođuju se hrvatskom gramatičkom sustavu tako da se sklanjaju kao određeno hrvatsko ime. Tip sklonidbe ovisit će o tome završavaju li pri izgovoru na suglasnik ili samoglasnik. Ona imena koja završavaju na suglasnik i samoglasnike *e, o, u*, sklanjaju se kao hrvatsko ime *Zagreb* (osim u vokativu gdje neka imena imaju nastavak jednak nominativu): *Dublin, Liverpool, München, Montpellier [Monpelje], Bordeaux [Bordo], Baku*.

Imena koja završavaju na samoglasnik *i* (u pismu *i, y*), a sklanjaju se kao imenica *žiri*. Primjeri su takvih imena *Delhi, Dubai, Helsinki, Miami, Mississipi*. Ona imena koja završavaju na nenaglašeni samoglasnik *o* sklanjaju se kao hrvatsko ime *Dakovo*, a to su imena *Atletico, Bilbao, Borneo, Chicago, Colorado, Idaho, Toronto* (Bičanić i dr. 500-501). Matičin pravopis (2007: 211) navodi kako se imena mjesta sklanjaju isto kao i imena ljudi, ovisno o tome kako završavaju pri izgovoru. Institutov pravopis (2021) daje još primjera sadašnjih i povijesnih imena nekih gradova koji su se prilagodili govoru: *Aleksandrija, Atena, Bagdad, Beč, Budimpešta, Bukurešt, Čeljabinsk, Damask, Drač, Firenca, Jeruzalem*. Također, spominju se imena mnogih pokrajina, saveznih država i drugih teritorijalnih sastavnica poput *Aljaska, Bavarska, Donja Saska* te imena nekih planina i rijeka, kao što su *Kilimandžaro, Kordiljeri, Sena, Visla*.

Kada su u pitanju dvorječna i troriječna stranih imena kao što su *Addis Abeba*, *Cape Town*, *Los Angeles*, *Monte Carlo*, *New York*, *San Francisco*, *Rio de Janeiro* sklanja se samo zadnja riječ imena prema sklonidbenom uzorku hrvatskih imena. (Badurina, Marković, Mićanović, 2007: 213).

Odstupanja u izgovoru događaju se i zbog činjenica da je prvi dodir s nekim stranim vlastitim imenom najčešće vizualan. Iz tog je razloga moguće da se hrvatski izgovor stranog imena temeljen na krivo pretpostavljenom čitanju može ustaliti prije nego što u jezik stigne ispravna informacija. Dobar primjer za to predstavlja toponim *Chicago*. *Chicago* bi trebalo izgovarati kao *Šikàgo*, a ne *Čikàgo*, ali kako je poznato da se engleski digram *ch* najčešće čita kao *č*, a nepoznato je rješenje s glasom *š*, pogrešan se izgovor uobičajio. U svakom slučaju, hrvatsko ime grada *Chicaga* glasi *Čikago*. Slično je i s državom *Arkansas*, koja u hrvatskom glasi *Arkanzas*, iako bi ispravni oblik glasio *Arkanso* (Brozović, 1992: 145)

5.3. Etnici

Etnici su imena stanovnika naseljenih mjesta, kao što je *Zagrepcanin*, a etnonimi imena naroda i etničkih skupina, kao riječ *Hrvat*. Etnici i etnonimi nalaze se između općih imenica i imena. Imena su leksička kategorija i njihov službeni oblik treba poštovati i naučiti kao svaku drugu riječ, a etnici i etnonimi tvore se od toponima, stoga za njih kažemo da su gramatička kategorija. Oni se izvode od toponima po gramatičkim pravilima. Imena stanovnika (etnici) stranih država, pokrajina i gradova uvijek se prilagođuju hrvatskom jeziku, transkribiraju i pišu velikim slovom, npr. *Njujorčanin*, *Kolumbijac* (Bičanić i dr. 2013: 325-326).

Institutov pravopis (2013, 5) potvrđuje to pravilo, navodi kako se imena stanovnika bez iznimke preuzimaju fonetski, a kao primjere navodi imena *Bejručanka*, *Bolonjac*, *Cirišanin*, *Drezdenac*, *Edinburžanka*, *Hirošimljanin*, *Hongkonžanin*, *Kjoćanka*, *Madridanin*, *Njujorčanin*. Ako je iz imena naseljenoga mjesta teško izvesti ime njegova stanovnika, može se upotrijebiti obrazac stanovnik + ime mjesta u genitivu: *stanovnik Bridgetowna*, *stanovnica Georgetowna*, *stanovnici Leuvena*, *stanovnik Los Angelesa*.

6. Preuzimanje pridjeva

Pridjevi preuzeti iz stranih jezika dobivaju hrvatski pridjevni završetak *-(a)n* i pišu se kao naši pridjevi: *apartan, ažuran, bizaran, degutant, frivolan, kolateralan, meritoran, nonšalantan, pikantan, plauzibilan*. Rijetki su oni koji ne dobivaju hrvatski završetak, a sklanjaju se i pišu kao hrvatski pridjevi poput *fin, kadar, monden, monotom*. Malen je i broj onih preuzetih bez našeg završetka. Oni su nesklonjivi i pišu se kao usvojenice: *bež, blond, dabl, drap, fer, feš, fet, gala, glat, kaki, krem, kul, kvit, liht, maks, mat, mini*. Neki od tih pridjeva rijetko se upotrebljavaju ili su ostali samo na razini razgovornoga jezika. Latinske pridjeve s predmetkom *ab-, ad-, ob-, sub-* u izvedenicama pišemo kao i kod imenica: *apsolutan, apstraktan, opscen, opskuran, supsidijaran, subtropski*, samo *sub-* ostaje nepromijenjeno ako drugi dio riječi počinje sa *p*, kao u primjerima *subpapilaran, subpolaran* (Babić, Moguš, 2011: 33).

6.1.1. Posvojni pridjevi

Od stranih muških imena i prezimena izvode se posvojni pridjevi na *-ov, -(j)ev, -ljev, -in* i pišu se velikim početnim slovom: *Boccaccio – Boccacciov; Henry – Henryjev; Akira – Akirin; Čehov – Čehovljev*. Od stranih ženskih imena i prezimena izvode se posvojni pridjevi na *-in (-jin)* te se pišu velikim početnim slovom: *Gina – Ginin, Lollobrigida – Lollobrigidin, Virginia – Virginijin* (Bičanić i dr. 2013: 502.)

Pravopis Matice hrvatske (2007, 214) navodi kako imena koja se sklanjaju kao *Ivan* i *Marko* imaju posvojne pridjeve na *-ov/-ev (-ljev)*, po uzoru na *Ivanov* i *Markov*. Primjeri imena koji se tako sklanjaju jesu *Bergman - Bergmanov, Bernabeu - Bernabeuov, Bush - Bushov, Boccaccio – Boccacciov*. Imena koja se sklanjaju kao imena *Luka* i *Mate*, posvojne oblike tvore nastavkom *-in*, odnosno kao *Luka – Lukin; Mate – Matin*. Primjeri su takvih stranih imena: *Akira - Akirin, Andrea - Andrein. Bubka - Bubkin, Coppola – Coppoli*. Imena koja se sklanjaju kao ime *Ana*, imaju posvojne pridjeve na *-in*, odnosno kao *Ana – Anin*. Strana imena koja se tako sklanjaju jesu *Oprah - Oprin, Sarah - Sarin, Sophia - Sophiin, Vera – Verin*. Ako se pridjevi tvore od nesklonjivih imena stranih ženskih osoba, tvore se prema modelu *Karmen*, kao u primjerima *Ingrid - Ingridin, Cindy - Cindyin, Jacqueline – Jacquelinein*.

Od prezimena stranih ženskih osoba pridjevi se tvore rijetko, a i tada samo od onih tipa *Ana - Ane*: *Lollobrigida - Lollobrigidin, Schygulla – Schygullin*.

Slavenska muška prezimena na -ov/ -ev i -in i slavenska ženska prezimena na -ova/-eva, -ovna/-evna, -ska pridjeve tvore prema istim pravilima kao i imena: *Bulgakov - Bulgakovljev, Jesenjin - Jesenjinov, Stoičkov – Stoičkovljev, Curie-Sklodowska - Curie-Sklodowskine zasluge*. Posvojno se značenje slavenskih muških prezimena na -ski i -i obično iskazuje genitivom. Dobar primjer je *Gorki*; češće će se čuti roman *M. Gorkog* nego *Gorkiev* roman.

BHM pravopis (2011, 41) ističe kako se tuđa vlastita imena prilagođuju oblično i tvorbeno hrvatskom jeziku tako da im se pridodaju hrvatski nastavci i dometci, prema općem pravilu bilježi se pravopisni lik koji je sukladan izgovornom liku do nastavka ili dometka. Primjeri koji se navode jesu *Hugo- Hugoov, Kállay- Kállayev, Dumas – Dumasov*

Pravopisni priručnik Ljiljane Jojić (2014, 160) kaže kako pridjevi na -ov/-ev i -in, koji su izvedeni od stranih imena ljudi, pišu se onako kako se pišu i imena od kojih su izvedeni. To znači da njihovo pisanje podliježe pravilima pisanja kojima podliježu imena od kojih su napravljeni: *Appendiniev, Baudelaireov, Molièreov*

BM pravopis (2011, 52) kaže da se pridjevi od prezimena koja se sklanjaju kao *viski* tvore od genitivne osnove dometkom -ev: *Leonardi – Leonardijev, Verdi – Verdije*, a Institutov (2021, 5) ističe još kako posvojni pridjevi od stanih ženskih imena koja u izgovoru završavaju na -i pišu se: *Mary, Maryn; Annie, Annien; Natalie, Natalien*. Također, imena na -ca, -co u sklonidbi i tvorenicama u pismu zadržavaju -c. Primjer za to jest ime *Jessica*; posvojni pridjev od *Jessica* glasi *Jessicin*.

Uzmu li se u obzir transliteracija i transkripcija kao dva moguća načela u pisanju stranih imena, transliterirano će se bilježenje imena lako prepoznati kao pretežito ne samo u našoj današnjoj pravopisnoj praksi, već i u tradiciji. Teže će se biti tako jednoznačno odrediti kod pridjeva izvedenih od vlastitih imena, a nedoumice se dadu nazrijeti čak i u sklonidbi samih imena (Badrudina 1994: 104).

Lada Badurina ne slaže se s pravilom koje kaže da se se u vlastitih imena -i, -y, -ee između osnove i nastavka umeće *j*. Osim što bi ustanovljavanje osnovnog oblika stranog imena bilo lakše, nespornim se čini i to da bi transliteriranoj osnovi vlastitog imena više odgovaralo samo aglutiniranje nastavka. Nasuprot tom bilježenju *j*, odnosno stapanju nastavka, u prilog ide ustaljenost takvog rješenja u pravopisnoj tradiciji. Drukčija je situacija u pisanju pridjeva na -ski

od stranih vlastitih imena koja se pišu izvorno do morfemske granice. Prema pravilima o glasvonicim promjenama može im se pod utjecajem glasa *s* iz nastavka *-ski* mijenjati krajnji suglasnik osnovne riječi. Odnosno, morfemska je granica transliterirane osnove i pridjevskog nastavka stopljenog ili fuzijskog tipa, kao u primjerima *leipziški*, *newyorški*, *rostočki*, *munchenski* itd. Napomena koja nakon toga slijedi jest u drugim pravopisima jest da danas nije neobično da se takvi pridjevi pišu u pohrvaćenom obliku. Badurina naglašava kako ta napomena ne samo da ističe krhkost prethodnog pravila, već potiče na daljna razmišljanja. Smatra da bi trebalo, kad su već takvi pridjevi više integrirani u hrvatski jezični sustav, a oslabljena je i njihova veza s vlastitim imenom, na transkribiranu osnovu fuzionirati pridjevski nastavak, dakle: *lajpciški*, *njujorški*, *rostočki*, *minhenski*. Napominje kako takvo razmišljanje nije strano i pravopiscima, što se vidi u jednom od pravila koje glasi da se pridjevi od stranih osobnih pišu po izgovoru i malim početnim slovom. Iz tog se razloga piše *bodlerovski*, *botičelijevski* i *šekspirovski* (Badurina, 1994: 105).

6.1.2. Odnosni pridjevi

Odnosni pridjevi na *-ovski*, *-jevski* izvedeni od stranih imena i prezimena prilagođuju se slovopisno i pravopisno hrvatskom jeziku te se pišu malim početnim slovom: *Baudelaire – bodlerovski*, *Darwin – darvinovski*, *Van Gogh – vangogovski*. Odnosni pridjevi na *-ski*, *-ški* izvedeni od stranih imena naselja i zemljopisnih imena, koja se pišu izvorno u hrvatskome jeziku, mogu se pisati prilagođeno hrvatskomu jeziku ili izvorno do granice osnove riječi: *dablinski/dublinski* (prema Dublin), *liverpulski /liverpoolski* (prema Liverpool) (Bičanić i dr. 2013: 503). Institutov pravopis (2021) kaže kako se pridjevi od zemljopisnih imena pišu fonetizirano (*bolonjski*, *bridžtaunski*, *buenosaireski*, *haški*), ali ako iz odnosnoga pridjeva nije jasno od kojeg je imena izveden, može se u osnovi odnosnog pridjeva zadržati i izvorni zapis imena do tvorbene granice, kao što je to u primjerima *Breughel – breughelovski*, *Hjelmslev – hjelmslevski*.

Matičin pravopis (2007: 216) tvrdi kako se odnosni pridjevi i imenice izvedene od stranih vlastitih imenapišu se s prilagođenom osnovom, kao u primjeru *Darwin - darvinovski*, *De Coubertin – dekubertenovski*. Ako bi poštivanje navedenih pravila dovelo do neprepoznatljivosti osnovne imenice, pri pisanju se pridjeva na *-ski* osnova može zadržati u izvornom obliku, posebice ako novotvoreni pridjev nije potpuno usvojen. U tom se slučaju pridjev piše običnim pismom (kurentom), ne kurzivom: *gieovski* umjesto *židovski* (prema franc. Gide), *hjelmslevosvski* umjesto *jelmsleuovski* (prema dan. Hjelmslev), *meyerovski* umjesto *majerovski* (prema njem. Mayer) Ako u tekstu ima više pridjeva na *-ski* kod kojih je osnovu potrebno zadržati u izvornom obliku, tada

se svi pridjevi na *-ski* u njemu dosljedno mogu pisati s netranskribiranom osnovom. Tada treba imati na umu da zadržavanje osnove u izvornom obliku ponekad može dovesti upravo do nerazlikovnosti dvaju pridjeva: *henryevski* - *henrijevski* (prema engl. *Henry* [henri]), *henryevski* - *anrijevski* (prema franc. *Henry* [anri]) .

Nema puno dvojbi u tradiciji hrvatskog pravopisa o pisanju stranih vlastitih imena i posvojnih pridjeva izvedenih od njih, većinom se zadržava način zapisivanja uobičajen u jeziku iz kojega dolaze. Prijepori dolaze kod odnosnih pridjeva, nedoumica je treba li pisati *dejtonski* ili *daytonski*, *vivegovski* ili *vieweghovski*. Načelo koje ozakonjuje *dejtonski* i *vivegovski* kaže kako je razlika između posvojnih i odnosnih pridjeva u tome što se posvojni pridjevi pišu velikim, a odnosni pridjevi malim početnim slovom. Odnosni pridjevi pišu se malim početnim slovom zato što imaju opći, odnosno jezični karakter. Ono što se piše velikim početnim slovom jest pojedinačno, a pojedinačno nije činjenica jezika u pravom smislu te zato i ne podliježe jezičnonormativnim pravilima. Iz toga bi se moglo zaključiti da, s obzirom na to da je odnosni pridjev napravljen od strane osnove čini jezik u pravome smislu, morao bi podliježati jezičnonormativnim pravilima kojima podliježe i odnosni pridjev napravljen od domaće osnove (Vuković, 79).

7. ANKETNO ISTRAŽIVANJE

7.1. Opis metodologije i ciljevi

U svrhu izrade ovoga rada, ispitivani su učenici srednjih škola i studenti, neovisno o školama i fakultetima koje pohađaju. Napravljena je online anketa u kojoj se navode razni primjeri osobnih imena te ispitanici moraju odabrati koji oblik smatraju ispravnijim, a ponuđeni su odgovori s umetnutim j i bez njega. Analizom dobivenih rezultata pokušat će se dobiti odgovor na pitanje o učestalosti umetanja glasa j i o tome što ispitanici smatraju prirodnijim te će se istražiti jesu li njihovi odgovori dosljedni u svim navedenim primjerima. Isto tako, analizirat će se razina obrazovanja i fakultet koji pohađaju te će se istražiti ovise li te komponente o njihovim odgovorima. Pokušat će se pronaći što to čini razlikovnu ulogu, odnosno, postoje li neke značajke prema kojima se skupina ispitanika koja smatra jedan oblik ispravnijim od drugoga razlikuje od one koja ima suprotno mišljenje. Isto tako, postavljeno je pitanje o tome koriste li mladi iste oblike u službenom pismu (esejima i seminarima) i u svakodnevnom pismu (na društvenim mrežama). Cilj istraživanja jest pokazati s kojim pravopisnim rješenjima se učenici i studenti najviše slažu i pokušati doći do zaključka o tome što uzrokuje moguću nedosljednost u odgovorima i neslaganje među ispitanicima. Ispitanika je bilo 91, od toga je 69 ženskih, a 22 muška odgovora. Isto tako, većina ispitanika su studenti, njih 80%, dok ostatak ispitanika čine srednjoškolci. Što se tiče obrazovanja, to su većinom ispitanici koji su završili gimnaziju (82%), a zatim 12% učenika koji su završili ili pohađaju ekonomsku školu.

7.2. Rezultati

Pitanja u anketi bila su pitanja višestrukog odabira, u kojima je ispitanicima bio ponuđen odgovor s umetnutim j i bez njega. Kroz cijelo istraživanje ne postoji vrlo jako slaganje oko postavljenih pitanja, već su odgovori često prilično izjednačeni. Isto tako, većina ispitanika nije odgovarala dosljedno: u nekim primjerima smatraju kako je potrebno pisati umetnuto j, a u nekima ne. Naime, na pitanje smatraju li kako je ispravno pisati „Vidim Darija.“ ili „Vidim Daria.“, 64% ispitanika smatra kako je ispravnija rečenica s umetnutim j, a slična situacija jest i kod idućeg pitanja, koje se odnosi na genitiv jednine osobne imenice Mia (60% ispitanika smatra kako je ispravnije „Nema Mije.“, nasuprot rečenici „Nema Mie.“). Osim osobnih imena koja su često prisutna u hrvatskom

jeziku, ispitana su i prezimena stranih osoba koja se često spominju kako bismo dobili uvid postoji li razlika u učestalosti umetanja glasa j u takvim primjerima. Razlika je izraženija u takvim primjerima, stoga rečenica poput „Čitam Boccacia.“ čak za 70% ispitanika zvuči ispravnije. Već kod ovoga primjera vidimo kako mladi većinom smatraju kako u osobnim imenima poput Dario i Mia učestalije umeću glas j nego što je to kod stranih prezimena, a ta se tvrdnja dodatno potvrdila kod čestog primjera prezimena Camus. Kod pitanja smatraju li ispravnijom rečenicu „Učim o Camusju.“ ili „Učim o Camusu.“ također u velikoj većini, čak 85% ispitanika, smatraju kako je točniji oblik bez umetnutoga j. Osim navedenih primjera, ponuđen je i primjer imena koja završava na y. Primjeri za to bile su rečenice: „Volim filmove Johnnya Deppa.“ i „Volim filmove Johnnya Deppa.“ Kod tog su pitanja ispitanici bili najviše podijeljeni, stoga su rezultati ankete pokazali kako 53% ispitanika smatra kako je ispravnija rečenica s umetnutim j, a 47% njih smatra kako je ispravnije bez umetnutoga j. Vidimo kako opet dolazi do neslaganja među mladima, ali isto tako i do nedosljednosti, s obzirom na to da je Johnny Depp također primjer stranog osobnog imena (poput prezimena Boccacio ili Camus), no zbog y na kraju imena, većina ipak smatra kako se glas j u tom primjeru ne bi trebao dodavati. Osim što se istraživala učestalost umetanja glasa j i mišljenje mladih o tome što smatraju ispravnijim, pokušalo se doći i do odgovora o stvarnoj upotrebi tih primjera u životu.

Naime, među posljednjim pitanjima, nalaze se pitanja koja se odnose na umetanje glasa j u službenom pismu te o svakodnevnom pismu. Odgovori koji su dobiveni anketom pokazuju kako ispitanici u službenom pismu (seminarima, esejima...) češće upotrebljavaju oblik s umetnutim glasom j i to njih 62%, dok je, s druge strane, u svakodnevnom pismu taj postotak značajno manji. Naime, 52% ispitanika upotrijebilo bi oblik s umetnutim j i u svakodnevnom pismu, primjerice, na društvenim mrežama, no to svakako znači kako 10% ispitanika koristi oblike s umetnutim j u službenom pismu, no ne i u svakodnevnoj komunikaciji.

Posljednje pitanje odnosilo se na to što ispitanici smatraju prirodnijim, a odgovori su ponovno dosta podijeljeni. Rečenice s umetnutim j prirodnijima smatra 55% ispitanika, dok njih 45% smatra kako su prirodnije rečenice bez umetanja glasa j.

Može se zaključiti kako ispitanici ni sami nisu sigurni u to koji oblik treba upotrijebiti i u kojoj situaciji, bez obzira na razinu obrazovanja (visokoobrazovani mladi), što nas dovodi do zaključka kako je ovo pitanje svakako vrijedno detaljnijeg istraživanja te su potrebni novi prijedlozi kojima bi se moglo doći do usuglašavanja oko ove problematike.

Analizirajući dobivene rezultate, uočeno je kako odgovori ne ovise o vrsti obrazovanja, odnosno, fakulteti koje ispitanici pohađaju ne čine razlikovnu ulogu, kao niti srednjoškolsko obrazovanje. Isto tako, razlike u odgovorima prema spolu ispitanika nisu od značajne važnosti, stoga se može zaključiti kako nije problem u nekoj vrsti obrazovanja ili usmjerenja. Nadalje, nije moguće pronaći koji to kriterij čini razlikovnu ulogu u mišljenjima ispitanika jer ispitanici s istih fakulteta odgovaraju različito na ponuđena pitanja, također i učenici koji su završili iste srednje škole, razlikuju se pri odgovorima na ponuđena pitanja.

8. ZAKLJUČAK

Jezično posuđivanje nije nova pojava, ono je staro koliko i sam jezik. Oduvijek su narodi u kontaktu jedni s drugima, oduvijek su se miješale kulture, običaji, a tako je i s jezikom.

Jezično posuđivanje podrazumijeva preuzimanje neke jezične jedinice iz jednog jezika u drugi. Nekad se posuđuje iz stvarne unutarjezične potrebe, nekad je riječ za nešto novo neophodna i tada su posuđenice od velike koristi bilo kojem jeziku. Problem nastaje kada se počne posuđivati iz prestiža, kada pojedinac pomisli da je učeniji ako koristi tuđe riječi, kada se počnu više cijeniti drugi jezici. Danas je engleski jezik dosegnuo gotovo globalnu razinu, okruženi smo njime na svakom koraku te posuđujemo i kada ne trebamo. Kada neka strana riječ uđe u hrvatski jezik, poželjno je da se što bolje prilagodi. Središnja tema ovoga rada bila su strana imena ljudi i mjesta te njihovi oblici i posvojni pridjevi. Brojne su riječi koje su se vrlo dobro uklopile u hrvatski sustav, za neke od njih teško bi ikada rekli da su posuđenice. Strana imena u svom osnovnom obliku lako se uklope u sustav hrvatskog jezika, ali njihova sklonidba može ponekad biti problematična. Sklonidba stranih imena ne razlikuje se uvelike među pravopisma, najznačajna dvojba jest ona o umetanju glasa j. Neki pravopisi podržavaju umetanje intervokalnog j, neki mu se protive, a neki dopuštaju dvostrukosti. Anketa provedena među studentima i srednjoškolcima pokazala je kako ispitanici nisu dosljedni u bilježenju glasa j, nisu sigurni koji oblici su ispravni, a rješenja su nudili prema onome što im je zvučalo prirodnije ili „pravilnije“. Pravopis je ključan u rješavanju takvih dvojbi, a vrlo vjerojatno ispitanicima nije nikako pomoglo to što svaki pravopis ima drugačiji stav o tome. Pravila su ponekad izrazito bitno, kao i potreba za ustaljenim pravopisom koji se ne mijenja često.

9. LITERATURA

1. Babić Stjepan, Moguš Milan 2011. *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
2. Babić Stjepan, Ham Sanda, Moguš Milan 2012. *Hrvatski školski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
3. Badurina, Lada 1994. *Pabirci o pravopisu hrvatskome*, Školska knjiga, Zagreb
4. Badurina, Lada 2012. *Hrvatski slovoпись i pravopis u predstandardizacijskome razdoblju // Povijest hrvatskoga jezika / Književnost i kultura devedesetih*, Zagreb: Zagrebačka slavistička škola, 2012. str. 65-95
5. Badurina Lada , Marković Ivan, Mićanović Krešimir 2007. *Hrvatski pravopis*, Matica hrvatska, Zagreb
6. Barić, Eugenija, Lončarić Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević Vesna, Znika, Marija 1997. *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb
7. Bičanić, Ante; Frančić, Anđela; Hudaček, Lana; Mihaeljivć, Milica 2013. *Pregled povijesti, hramatike i pravopisa hrvatskoga jezika*, Croatica, Zagreb
8. Brozović, Dalibor, Kovačec, August, 1992. *Transkripcija stranih osobnih i zemljopisnih vlastitih imena u izdanjima Leksikografskoga zavoda*, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«; Filozofski fakultet, Zagreb
9. Dabo-Denegri, Ljubica 1998. *Jezično pobuđivanje: tipologija leksičkih posuđenica*, Filologija 30-31 , <https://hrcak.srce.hr/file/256164>
10. Drljača Margić, Branka 2011. *Leksički paralelizam: je li opravdano govoriti o nepotrebnim posuđenicama (engleskoga podrijetla)?* Fluminensia, god. 23, br. 1, str. 53-66 <https://hrcak.srce.hr/file/116319>
11. Filipović, Rudolf 1986. *Teorija jezika u kontaktu*, Školska knjiga, Zagreb

12. Foro, Mirjana 2014, *Leksička razina publicističkog stila*, *Hrvatistika*, br. 7
<https://hrcak.srce.hr/file/198975>
13. Frančić, Anđela; Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica 2005. Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb
14. Ivas, Ivan 2003. *Strana imena u hrvatskome standardnom izgovoru*, *Suvremena lingvistika*, Vol. 55-56 No. 1-2
15. Jonke, Ljudevit 1964. *Književni jezik u teoriji i praksi*, Znanje, Zagreb
16. Katičić, Radoslav 2013. *Pravopis već imamo – sve drugo je nasilje*, *Školske novine*, br. 17, Zagreb
17. Matešić Mihaela: *Pravogovor i pravopis: izazovi suvremene hrvatske standardologije*, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 2018.
<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri%3A1747/datastream/FILE0/view>
18. Međeral, Krešimir 2016. *Jezične bakterije – pomagači ili štetočine u jezičnome organizmu?* *Hrvatski jezik : znanstveno-popularni časopis za kulturu hrvatskoga jezika*, Vol. 3 No. 3, str. 1-10 <https://hrcak.srce.hr/file/252874>
19. Runjić-Stoilova, Anita; Pandža, Anamarija 2010. *Prilagodba anglizama u govoru na hrvatskim televizijama*, *Časopis za hrvatske studije*, Vol: 6 <https://hrcak.srce.hr/file/128443>
20. Samardžija, Marko 1995. *Leksikologija s poviješću hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
21. Silić Josip, Pranjeković Ivo 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
22. Skelin Horvat, Anita 2004. *Posuđivanje u hrvatski jezik u dvama razdobljima*. *Suvremena lingvistika*. Vol.57-58. No.1-2.
23. Škarić, Ivo 2001. "Kakav pravopis (između fonetike i fonologije)". U *Govor* (ur. Ivo Škarić). Odjel za fonetiku hrvatskoga filološkog društva, Zagreb 2001., 49.str.
https://fonet.ffzg.unizg.hr/skaric/skaric-kakav_pravopis.pdf

24. Turk, Marija 2013. *Jezično kalkiranje u teoriji i praksi*, Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet sveučilišta u Rijeci, Zagreb
25. Vuković, Petar 2012. *O pisanju izvedenica od stranih vlastitih imena u hrvatskom , Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim I*, Press, Zagreb, 79-97. Str
26. *Pravopis*, Institut za jezik i jezikoslovlje: <https://pravopis.hr/> (*Pisanje riječi iz stranih jezika, Pisanje općih riječi i sveza, Pisanje imena, Pisanje oblika i posvojnih pridjeva od općih riječi i imena*)